

Cinege

Vasi Madártani Tájékoztató

9. szám

Ornithological Newsletter of Vas County

The 9th issue

Szerkesztette:

Gyurácz József

Editor:

J. Gyurácz

Szombathely

2004

Dabasi-Fromm Géza (1871-1945) emlékének

To the memory of Géza Dabasi-Fromm

ISSN 1416-6356

ISSN 1786-2000 on-line változat

Kiadja a

***Chernel István* Madártani és Természetvédelmi Egyesület**

I. Chernel Ornithological and Nature Conservation Society

(MME 8. Sz. Vas megyei Csoportja, The Vas county group of MME/BirdLife Hungary)

9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., www.extra.hu/chernelmte

Dr. Gyurácz József

elnök/president

Dr. Bánhidi Péter

titkár/secretary

Horváth Ildikó

gazdasági vezető/economic secretary

Barbácsy Zoltán

alelnök/vice-president

Jene Sándor és Lőrincz Csilla

titkár-helyettes/deputy secretar

Tartalom

EGYESÜLETI ÉLET	Oldal
30 év a természet szolgálatban	5
Visszatekintés 2004-re	7
TERMÉSZETVÉDELEM	
<i>Barbácsy Zoltán</i> : Fehér gólya (<i>Ciconia ciconia</i>) védelem Vas megyében (2004)	9
<i>Gruber Ágnes</i> : A gyurgyalag (<i>Merops apiaster</i>) és a partifecske (<i>Riparia riparia</i>) fészkelőtelepeinek helyzete Vas megyében, 2004	10
<i>Mesterházy Attila</i> : Natura 2000 területek Vas megyében	13
<i>Németh Csaba, Horváth Jenő, Mesterházy Attila</i> : A Rába folyó Csörötnek és Rábagyarmat közti szakaszán megvalósítandó ártéri élőhely-rekonstrukció tervezési munkálatai	18
<i>Gyurác József</i> : A szélérőművek madárvédelmi vonatkozásai	20
MONITORING, FAUNISZTIKA, FLORISZTIKA	
<i>Bánhidi Péter, Gyurác József</i> : Madármonitoring programok a Tömördi Madárvártán 2004-ben	22
<i>Gyurác József, Bánhidi Péter, Gabnai Henrietta</i> : A csilpcsalpfüzike (<i>Phylloscopus collybita</i>) őszi vonulásának dinamikája Tömördön	25
<i>Kiss János</i> : Madárfaunisztikai megfigyelések Vas megyében, 2004	28
<i>Varga László</i> : Érdekesebb madármegfigyelések Vas megyéből, 2000-2004	30
<i>Aczél Gergely</i> : A Marcal-medence madárvilága	34
<i>Fehér István</i> : Adatok a Répce-sík madárvilágához	37
<i>Dankovics Róbert</i> : Herpetológiai kutatások a Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület kereti között 2004-ben	39
<i>Kovács Péter, Szinetár Csabar</i> : Biológiai monitorozás az Őrségi gázmezők területén (1997-2002). Talajlakó pókok (<i>Araneae</i>) vizsgálata 1999-2002	41
<i>Illés Péter</i> : A kövi rák (<i>Austropotamobius torrentium</i>) előfordulása a Kőszegi-hegységben	44
<i>Keszei Balázs</i> : Változások a tömördi Nagy-tó környékének vegetációjában, 2004	45
KRÓNIKA	
<i>Gyurác József</i> : A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület VI. Tudományos Ülése, Debrecen	51
TERMÉSZETVÉDELÉMI NEVELÉS	
<i>Kelemen Tibor</i> : Madarak és Fák Napja országos verseny területi fordulója, Szombathely, 2004	53
<i>Lőrincz Csilla</i> : Madáretetőm madarai gyermekrajz pályázat, 2004	54
<i>A Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület támogatói</i> 2004-ben	56

Contents

	Pages
SOCIETY LIFE	
30 years in the Service of Nature	5
Looking back on 2002	7
CONSERVATION	
<i>Zoltán Barbácsy</i> : The White Stork (<i>Ciconia ciconia</i>) Population of Vas County in 2004	9
<i>Ágnes Gruber</i> : Situation of Nesting Places of the Bee-eater (<i>Merops apiaster</i>) and Sand Martin (<i>Riparia riparia</i>) in Vas County, 2004	10
<i>Attila Mesterházy</i> : Natura 2000 areas in Vas County	13
<i>Csaba Németh, Jenő Horváth, Attila Mesterházy</i> : Planning Works for Flood Area Habitat Reconstructions to be Implemented at the Rába River Section between Csörötnek and Rábagyarmat	18
<i>József Gyurác</i> : Wind Turbines and Birds	20
MONITORING ON THE FAUNA AND FLORA	
<i>Péter Bánhidi, József Gyurác</i> : Bird Monitoring Programmes of Tömörd Bird Ringing Station in 2004	22
<i>József Gyurác, Péter Bánhidi, Henrietta Gabnai</i> : Dynamics of the Autumn Migration of the Chiffchaff (<i>Phylloscopus collybita</i>) at Tömörd	25
<i>János Kiss</i> : Ornithological Observations in Vas County, 2004	28
<i>László Varga</i> : Interesting Ornithological Observations from Vas County, 2000-2004	30
<i>Gergely Aczél</i> : Avifauna of the Marcal Basin	34
<i>István Fehér</i> : Contributions to the Répce Plain's Bird Fauna	37
<i>Róbert Dankovics</i> : Herpetological Research Within the Frames of the „Chernel István„Ornithological and Nature Conservation Society in 2004	39
<i>Kovács Péter, Szinetár Csabar</i> : Biological Monitoring in the Area of the Őrség's Natural Gas Fields (1997-2002). Survey on the Ground-Dwelling Spiders (<i>Aranae</i>), 1999-2002	41
<i>Péter Illés</i> : Occurrences of Stone Crayfish (<i>Austropotamobius torrentium</i>) in the Kőszeg Mountains	44
<i>Balázs Keszei</i> : Changes in the Vegetation of the Nagy Lake at Tömörd, 2004	45
CRONICLE	
<i>József Gyurác</i> : 6. th Scientific Meeting of the MME (BirdLife Hungary), Debrecen	51
ENVIRONMENTAL EDUCATION	
<i>Tibor Kelemen</i> : Regional Lap of the Day of Birds and Trees National Competition	53
<i>Csilla Lőrincz</i> : „Birds of my Feeding Table“, Children's Competition	54
Supporting organizations of the <i>István Chernel</i> Ornithological and Nature Conservation Society in 2004	56

EGYESÜLETI ÉLET

30 év a természet szolgálatában

J. Gyurácz: 30 years in the Service of Nature

The MME (Society for Hungarian Ornithology) was established in 1974, developing into the largest nature protection society in Central-Eastern Europe. In 2002, the Őrség National Park has been festively inaugurated and today, a significant number of their staff has a career started within the frames of the Society. Following the EU Accession, the habitats constituting parts of the Union's nature protection area network (NATURA 2000) have been selected and since 1999, our programme joined the South-East European Bird Migration Network as well. Advantageous tendencies can be seen affecting a number of protected species.

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) és Vas megyei helyi csoportja 1974-ben alakult, mely mára Közép-Kelet-Európa, illetve Vas megye legnagyobb taglétszámú természetvédelmi szervezetévé fejlődött. A 25 éves évforduló tiszteletére készült a Vasi Szemle 1999. évi első száma, melynek bevezető soraiban dr. Kárpáti László, a Fertő-Hanság Nemzeti Park igazgatója a következőket írja: „Az ezredfordulóra tehát újrateremtődött, s a hetven évvel ezelőttinél még jobban kiteljesedett a madártani kutatás Vas megyében. S vajon mit hoz majd az ezredforduló azon a tájon, ahol ...az Őrségi Tájvédelmi Körzet...s a Rába-menti természeti területek helyezkednek el, vagy ahol a Kőszegi Tájvédelmi Körzet ... óvja a Dunántúl legmagasabb hegységét és montán bükköseit? Ha ki is épül sokak álma, az Őrségi Nemzeti Park..., gazdagodik-e a megye madárfaunája, s követik-e ezt a folyamatot a képzett kutatók?” Nos, túlvagyunk az ezredfordulón, 2002. március 8-án Orbán Viktor Magyarország miniszterelnöke felavatta az Őrségi Nemzeti Parkot, megalakult a nemzeti park igazgatósága, melynek munkatársai között jelentős számban vannak olyanok, akik valaha az MME-ben kezdtek madarászni és az egyesületi munka is segítette őket abban, hogy tudatos és hivatásos természetvédőkkel váljanak. Az Európai Unióhoz történő csatlakozás után kijelölésre kerültek Vas megyében is azok az élőhelyek, melyek részét képezik az Unió természetvédelmi területhálózatának (NATURA 2000). Ezen élőhelyek egyikén rakott fészket a második, megyénkben költő réti sas pár, illetve az uhu fészkelését is sikerült bizonyítani az utóbbi években. A fehérkarmú vércse és a túzok még nem jött vissza fészkelni Vas megyébe, de a siketfajdnak jó esélye van, ha a megkezdett visszatelepítési program sikeres lesz, a holló pedig napjainkban nem is számít annyira ritka madárnak e vidéken. A fehér gólya és a gyurgyalag költő állománya rendszeres évi felméréseink alapján stabilnak tekinthető az utóbbi egy-két évben,

amihez reményeink szerint védelmi és szemléletformáló tevékenységünk is hozzájárult. A haris recsegő hangját azonban egyre ritkábban hallani a vasi réteken és nagyobb vetési varjú telepeket is csak néhány helyen találunk a megyében. A 2001. évi medertisztításnak és az idei csapadékosabb esztendőnek köszönhetően a tömördi tóban ismét fészkeltek vízicsibék, guvatok, vízityúk, tücsökmadarak. 1999-től a Tömördi Madárvártán nemzetközi kutatási hálózat (South-East European Bird Migration Network) részeként folyik a madárvonulás-kutató programunk. E munka során került meg a királyfüzike, a vándorfüzike és karmazsinpirók egy-egy példánya, gazdagítva a megye madárfaunáját. A gyűrűző munkánk eredményeként ma már azt is valószínűsíthetjük, hogy a Vas megyei élőhelyeken az őszi vonulási időszakban megpihenő erdei pityerek jelentős része Finnországból származik. Még hosszan sorolhatnánk a vasi madarászok és természetvédők áldozatos munkája során született, a madárpopulációk és madárközösségek megismerésével kapcsolatos, a tartós és céltudatos természetvédelem alapját jelentő eredményeinket.

Prof. Dr. Festetics Antal, a Göttingai Tudományegyetem Vadbiológiai Intézetének tanszékvezető egyetemi tanára, az MME tiszteletbeli elnöke, az MME 30 éves fennállását ünneplő közgyűlésén az Országházban, 2004. március 13-án elhangzott ünnepi beszédében az alábbi mondatokkal köszönte meg egyesületünk tagjainak munkáját: „Mi madarászok, természetvédők az elmúlt 30 évben sokat erősödünk, de még erősebbé kell váljunk, hogy meg tudjuk győzni a döntéshozókat és a közvéleményt ügyünk fontosságáról. Hiszen napjainkban már nemcsak az egyes ritka fajok védelméről van szó, hanem az általános természetvédelemről, sőt azon túl az egyetemes életvédelemről. Visszatekintve az elmúlt 30 évre, büszkék lehetünk az elért eredményekre. Ma itt az egyedülálló alkalom, hogy az Országházban – és mellékesen mondva a világ egyik legszebb parlamenti dísztermében – mondhatunk köszönetet tagjainknak, egyesületünk helyi csoportjainak lelkes, önfeláldozó és eredményes munkájukért. Nekik is köszönhetjük, hogy lakosságunk és vendégeink még élvezhetik nálunk a pacsirtaszót és a libahúzást, a fülemüle dalát és a darvak vonulását.” E gondolatokhoz kapcsolódva szeretném én is kifejezni köszönetemet a Vas megyében tevékenykedő MME tagoknak, akiknek munkája nélkül valószínű a vasi tájak is szegényebbek lennének a teljes emberi élethez nélkülözhetelen természeti értékekben.

Szombathely, 2004. december 7.

Dr. Gyurácz József
Chernel István MTE elnöke
MME Országos Elnökségének tagja

Visszatekintés 2004-re

Looking back on 2004

The article lists the projects in 2004. Those not mentioned in the rest of the newsletter are: general assembly in February, participation in the 6th conference of BirdLife Hungary at Debrecen, purchasing sunflower seeds to feed birds in winter, Birds' Christmas in December, applications for funding.

2004. február 28-án tartottuk rendes évi közgyűlésünket a Berzsenyi Dániel Főiskolán. A közgyűlés elfogadta az egyesület 2003. évi pénzügyi beszámolóját, valamint a 2004. évi munkatervét és költségvetését. A közgyűlés végén Dankovics Róbert „Kétéltű monitoring vizsgálatok az Őrségben” című, diavetítéssel egybekötött előadást hallgatták meg a résztvevők.

Márciusban kiállítást rendeztünk az MMIK és egyesületünk által meghirdetett „Madáretetőm madarai” című pályázatra beérkezett rajzokból és egyéb pályaművekből. A pályázaton több mint száz gyermek vett részt. A kiállítás megnyitóján adtuk át a legjobb pályázóknak a pénz, könyv és egyéb jutalmakat.

Áprilisban indítottuk az Állandó Ráfordítású Helyek országos programhoz kapcsolódva az új madámonitoring-madárgyűrzési programunkat a Tömördi Madárvártán. Május 02-től május 09-ig rendeztük meg a tavaszi Tömördi Természetvédelmi és Madárgyűrző Táborunkat. A Madarász Suli és Madarász Ovi nevelési programunk keretében havonta két alkalommal rendeztünk foglalkozásokat. A Madarak és Fák Napja Országos Vetélkedőn területi fordulóját Kelemen Tibor szervezte Szombathelyen, amelyen 10 csapat vett részt.

A költési, vegetációs időszakban folyamatosan végeztük a fehér gólya, gyurgyalag és kétéltű állományfelméréseket, valamint a florisztikai adatgyűjtéseket. Szükség esetén megtettük a védelmi intézkedéseket, tárgyalásokat. Körmendi munkacsoportunk augusztusban szervezte meg szokásos madárgyűrző táborát a Pinka-patak mellett. Augusztus 01-től november 07-ig folyamatosan működött az őszi Tömördi Természetvédelmi és Madárgyűrző Táborunk. A tábor munkáját utolsó polgári szolgálatosunk, Szabolcs Alex is segítette. A Herman Ottó Szakközépiskola vadász szakos tanulói szakmai gyakorlatuk, a BDF biológia szakos hallgatói pedig ökológia terepgyakorlatuk egy részét idén is a madárvártán töltötték. A söptei mezőgazdasági szövetkezet közreműködésével a rétek egy részét ez évben is kezelni tudtuk gépi szárazóval. Október 2-3-án a tömördi tó környékére szervezett

madármegfigyeléssel bekapcsolódtunk a Nemzetközi Madármegfigyelő Nap akcióba. Az idei madárgyűrzést is vidám bulival zártuk.

Az MME 30 éves fennállása alkalmával, az Országházban 2004. március 13-án rendezett ünnepi közgyűlésen Barbácsy Zoltán, dr. Bánhidi Péter, dr. Gyurác József, Lőrincz Csilla és Horváth Ildikó képviselte a vasi madarászokat, ahol Barbácsy Zoltán az MME Örökös Tagsága címet, Gyurác József a Chernel István emléklakettet vehette át. Az MME VI. Tudományos Ülésén Debrecenben 2004. október 29-31-én Barbácsy Zoltán, Gyurác József, Horváth Ildikó és Németh Csaba számolt be a Vas megyében végzett madártani, madárvédelmi munkák részeredményeiről.

A téli madáretetéshez idén 13 q napraforgót osztottunk szét aktív tagjaink között. December 30-31-én a Madárkarácsony megrendezésével búcsúztunk az óévtől.

A kutatási és védelmi tevékenységünk anyagi háttérének biztosításához több pályázatot készítettünk 2004-ben is. Ezek közül a Környezetvédelemi Alap Célelőirányzathoz, a Nemzeti Civil Alapprogramhoz és a Szombathelyi Önkormányzathoz benyújtott pályázataink kapták a legtöbb támogatást.

Ez évi tevékenységünkről is többször hírt adtunk különböző lapokban, tévékben. Tagtársainknak köszönjük áldozatkész segítségét és további eredményes munkát kívánunk!

A *Chernel István* Madártani és Természetvédelmi Egyesület vezetősége

Károlyi Z.

Gyöngybagoly (*Tyto alba*)

TERMÉSZETVÉDELEM

Fehér gólya (*Ciconia ciconia*) védelem Vas megyében, 2004

Barbácsy Zoltán

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, 9941 Óriszentpéter, Siska szer 26/a, e-mail:
orseginp@axelero.hu

Z. Barbácsy: The White Stork Population of Vas County in 2004

The decrease in the white stork population in Vas County made necessary the protection of this species. The "Chernel István" Ornithological and Nature Conservation Society has carried out several interventions raising the protection and security of the nesting places. Nests were placed to supporting structures built on the poles, "stork stands" were built on transformers and other 20kV poles for preventing the electrocution of the storks. Other activities included placing "stork diaper" below a nest in a public space, nest support on two factory chimneys, nest repair and nest basis building following a chimney reconstruction. This year two new nests were built in the county, raising hope for a developing population.

Vas megyében az elmúlt években tapasztalható fehér gólya állomány csökkenés még inkább aláhúzza a faj védelmének fontosságát. Ebben a szellemben a Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület az Őrségi Nemzeti Park Igazgatósággal és az E-ON Észak-dunántúli Áramszolgáltató Rt-vel az idei évben is számos helyen végzett – a fészkelőhely védelmét, biztonságát fokozó - beavatkozásokat.

Folytattuk a villanyoszlopon lévő fészkek, tartószerkezetre történő emelését, ez idáig mintegy 5 % elmaradás van, amit 2005-ben bepótolva elérjük a 100 %-ot. Az 1999-es statisztika szerint megyénkben a legnagyobb a megemelt fészkek aránya, Baranyát leszámítva toronymagasan.

A fészkek közelében lévő transzformátorokra és más 20 kV-os vezetéket tartó oszlopokra hét helyen helyeztünk fel „gólyaállókát”, meggátolva az oda szálló - elsősorban fiatal - gólyák áramütését. Ez a szerkezet a veszélyes zóna fölött egy méterrel képez biztonságos leszállási lehetőséget a gólyák számára.

Bükön egy fészkekáthelyezésnél – más hely és lehetőség nem lévén – a parkoló és a gyalogjáró közelében lévő új fészkek alá építettünk „gólyapelenkát” a szennyeződésekkel adódó problémák megelőzésére. Fém szerkezeten duplán kifeszített Raschel hálóból áll az alkalmatosság, csaknem 20 m² felületen.

Két óriáskéményen építettünk vas fészektartó állványt, összehangolva ezzel az odatelepült gólya fészkeinek megmaradását, és a kazán fűtés üzembiztos működését.

További öt helyen végeztünk fészekjavítást, kéményes fészek részleges visszabontását, („fazonigazítást”), fészektartó cserét, illetve kéményfelújítás utáni fészekalap építést.

Idén néhány új fészek épült a megyében, az elmúlt évek stagnálása után, ez talán némi reményt ad az elmúlt 6-7 évben lecsökkent állomány felfejlődéséhez. 2005-ben remény van a tömeges védelmi munkák elvégzésére, befejezésére, így utána javarészt csak az újonnan megtelepedő gólyákkal összefüggésben adódik fészkelés védelmi teendő.

A gyurgyalag (*Merops apiaster*) és a partifecske (*Riparia riparia*) fészkelőtelepeinek helyzete Vas megyében, 2004

Gruber Ágnes

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, 9941 Óriszentpéter, Siska szer 26/a, e-mail:
orseginp@axelero.hu

Á. Gruber: Situation of Nesting Places of the Bee-eater (*Merops apiaster*) and the Sand Martin (*Riparia riparia*) in Vas County, 2004

Both the Vas County Group of the MME (BirdLife Hungary) (since 1991) and the Órség National Park Directorate (since 2002) carries out surveys on Bee-eater and Sand Martin nesting places. In 2004, the two data registers have been unified, ensuring thus a decreased disturbance to the birds and less work for the data collectors. During the summer, 36 potential sites were checked within the country, finding that 24 out of these locations were used for nesting purposes by the Bee-eater, sand martin or both of them. The largest bee-eater nesting colony in Vas County consists of 25-27 pairs while the largest Sand Martin community has about 300 pairs. The greatest threats to these birds are the reconstruction embankments, on-going production in the mines, waste disposal, filling up with earth and clay pigeon shooting.

Mind az MME Vas megyei csoportja (1991-től), mind az Órségi Nemzeti Park Igazgatóság részéről (2002-től) évek óta zajlik Vas megyében a gyurgyalag (*Merops apiaster*) és a partifecske (*Riparia riparia*) fészkelőtelepek felmérése. A 2004-es esztendőben a kétféle adatfelvétel egyesítésre került, ezzel biztosítva kevesebb zavarást a madaraknak és kevesebb munkát a felmérőknek.

A nyár folyamán 36 régebben ismert költőhelyet, illetve jelenleg homok-, illetve kavicsbányaként bejegyzett, potenciális helyet ellenőriztünk le a megyében. Ezt a tevékenységet az elkövetkező években bővítve szeretnénk még tovább folytatni. A

bejárt helyszínek közül 24 helyen találtuk gyurgyalag, partifecske vagy mindkét faj költését.

A telepeket két fő élőhelytípusba sorolhatjuk. Elsősorban a partifecskék kisebb telepeit találjuk a Rába folyó menti szakadópartokon. A folyó mentén csak elvétve találunk gyurgyalag költőüregeket. Ezek a telepek sokkal veszélyeztetettebbek, mert a folyó folyamatos munkájával alámossa ezeket a partoldalakat, amelyek így gyakran leszakadnak. A nyár eleji árvizek pedig kiönthetik a kotló madarakat. Az idei év, elsősorban a rábai partifecske telepek szempontjából rendhagyónak minősült, hiszen a június elejei árvíz megsemmisítette a költéseket. A molnaszecsődi gyurgyalag költőüregek is víz alá kerültek, a víz szintje ott jártunkkor fél méterrel volt a füves part alatt, míg az üregek egy méterrel a víz szintje alatt. A madarak közben a levegőben repkedtek. Így a Rába menti telepek, amelyeknek nagy része csak a vízről látható, 2004-ben az áradás miatt ellenőrizhetetlen volt. A másik élőhelytípus a homok-, illetve kavicsbányák, kubikgödrök területe. Itt épültek a legnagyobb, néhány száz párból álló partifecske telepek és az egy-két páros gyurgyalag telepek.

A legnagyobb gyurgyalag fészkelőtelep 25-27 párból áll, míg a legnépesebb partifecske közösséget mintegy 300 pár alkotja a megyében. Az idei esztendőben a legnagyobb egyedszámbeli gyarapodást a tormásligeti kavicsbányában tapasztaltuk: meglepő, hogy a kavicsfal ilyen vonzó a partifecskék számára. A részletes adatokat az alábbi táblázat tartalmazza. A legdrasztikusabb változás a bögötei homokbányában volt, mert ott a kötelező rekonstrukciós lerézsűzést 2004 tavaszán fejezték be. Ennek következtében a korábbi telep teljesen megszűnt, egyetlen gyurgyalag költés volt egy idei készítésű költőüregben. A merseváti működő homokbányában sajnos nem voltak tekintettel a madarakra, és a költési időben is folytatták a munkálatokat, amelynek következtében a nagyon instabil homokfal a kotló madarakra omlott. A rekonstrukciós lerézsűzésen kívül jelentkező másik veszélyeztető tényező a szemétlerakás, földdel való feltöltés. Sajnos ez veszélyezteti a legnagyobb gyurgyalag telepet is, de számos felhagyott bányában tapasztalható jelenség, amelyhez néhol, mint például Bozsokon is, a koronglövészek általi zavarás is társul.

Sok felhagyott bánya, amelyekben régebben jó feltételeket találtak a madarak, mára elnéptelenedett, mert a bányászat hiányában a fák, a cserjék és a lágyszárú növények benövik, az omlások következtében rézsűsödik.

Telep	Gyurgyalag (Merops apiaster)	Partifecske (Riparia riparia)
Bérbaltavár - homokbánya	1	-
Bozsok - régi homokbánya	3-5	-
Bögöte - homokbánya	1	0
Cák - homokbánya	-	-
Csörötnek - homokfejtés	-	-
Egervölgy - homokbánya	4	8-10
Egyházashollós - Rába-part	0	-
Gersekarát - TSZ	2	-
Gérce - homokbánya	2	100-130
Győrvár - homokbánya	3	300
Halogy - homokbánya	1	-
Horvátnádálja - Csapatintánya	-	-
Hosszúpereszteg - homokbánya	4-5	100-102
Ikervár - homokkitermelés	3-4	-
Ikervár - Rába-part	0	-
Köcsk - homokbánya	1	-
Magyarlak - Rába-part	2	-
Mersevát - homokbánya	3	3-6
Molnaszecsőd	-	-
Molnaszecsőd - Rába-part	0	-
Olaszfa - homokbánya	2	110
Ostffyasszonyfa - temető	1	30
Pácsony - homokbánya	3-4	-
Perenye - homokbánya	25-27	-
Petőmihályfa - homokbánya	2-3	-
Püspökmolnári - kavicsbánya	-	20
Tormásliget - homokbánya	1	0
Tormásliget - kavicsbánya	-	180-190
Vashosszúfalu - régi homokbánya	2	-
Vönöck - kavicsbánya	-	3-4
Zalalövő - Alsósötétmajor	1	-
Összesen	73	902

A működő bányákban állandó veszélynek vannak kitéve a termelés miatt, mégis itt, illetve a frissen felhagyott, de még illegálisan bányászott helyeken találjuk szinte az összes nagyobb telepet. Néhány zavartalan helyen kis munkával ismét alkalmassá lehetne tenni a homokfalakat biztonságos élőhelyet teremtve a madaraknak.

Ismereteink a Vas megyében található költőtelepekről még hiányosak, folyamatosan keresünk új helyeket, ezért örömmel fogadunk minden információt.

Natura 2000 területek Vas megyében

Mesterházy Attila

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, 9941 Óriszentpéter, Siskaszer 26/A

A. Mesterházy: Natura 2000 areas in Vas County

Hungary, by the accession to the EU, undertook to designate areas with special importance for the conservation of habitats and species. These are differing from the “traditional” protected areas since the economy at these locations should serve the conservation of the given habitats and the survival of species. For this purpose, the EU provides financial support as well. In 2003, 15 Sites of Community Interest (SCIs) and 1 Special Protection Area (SPA) have been designated. The essay includes details on these areas.

Hazánk az Európai Unió csatlakozással felvállalta, hogy egyes- az Unióban és hazánkban- kiemelt jelentőséggel bíró élőhelyek és fajok megőrzésére területeket jelöl ki. A „hagyományos” védett természeti területektől a Natura 2000 területek annyiban különböznek, hogy itt a gazdálkodásnak a kijelölés indokát jelentő élőhelyek és fajok fennmaradását kell szolgálnia. Ezeket a természetszerű gazdálkodási formákat az EU anyagilag támogatja. Igazgatóságunk illetékességi területén 2003-ban kijelölésre került a Natura 2000 részeként 15 Különleges Természetmegőrzési Terület (SCI) és 1 Különleges Madárvédelmi Terület (SPA), melyek a következők:

Gércei tufagyűrű: A Gérce és Vásárosmiske között elterülő tufagyűrű növényzete különbözik a környező sík térségétől. Bár a terület nagy részét az utóbbi 50 évben akáccal telepítették be, a hegytetőkön jelenleg is találunk molyhos tölgyes maradványokat és lejtősztyepp fragmentumokat. A felhagyott kőbányákban másodlagos sziklagyep vegetáció alakult ki értékes növényzettel. Olyan növényfajok kis állománya található itt, melyek a térségből már kipusztultak (vízparti deréce – *Chamaenerion dodonaei*, leánykökörcsin – *Pulsatilla grandis*). A „hegyek” melletti láprétek sok védett növény és állatfajnak adnak otthont. Unikális társulás a térségből már kipusztult nagy szittyós láprét jelenléte. A térségre amúgy sem jellemző

mészkedvelő láprét itt még jelentős területet foglal el. A vérfüves rétek veszélyeztetett faja a nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) és a vérfüzboglárka (*Maculinea teleius*).

Kemenessömjéni cserjés legelő: A terület a Kemenesháton fennmaradt egyik utolsó legelő. A száraz gyepek erősebben legelt foltjain értékes pionír növénytársulások alakultak ki. Az elcserjésedett foltokban gyakori fészkelő a tövisszűrő gébics (*Lanius collurio*) és a karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*). A legelő szélén álló ritkás öreg cseres-tölgyesben gyakori a szarvasbogár (*Lucanus cervus*), viszont a jelölés alapjául szolgáló hőscincér (*Cerambyx spp.*) fajok már ritkábbak. A kevésbé legelt részeken igazi száraz gyepek fajok is megtalálhatóak (tavaszi hérics – *Adonis vernalis*, agárkosbor – *Orchis morio*).

Ablánc-patak völgye: Az Ablánc-patak völgyében található gyertyános-tölgyesek és cseres-tölgyesek még manapság is nagy állományokat alkotnak. Főleg az idős erdőrészek madárvilága és xilofág rovarközössége jelentős. A patak menti mocsár-, és láprétek hidegkedvelő növényfajokat őriznek (rostostövű sás – *Carex appropinquata*, zergeboglár – *Trollius europaeus*). A völgyoldalokban évszázadok során kialakított kiskertek száraz gyepei is értékes növényfajoknak adnak otthont (fekete kökörtő – *Pulsatilla pratensis subsp. nigricans*, tarka nőszirm – *Iris variegata*). A patak viszonylag hosszú szakaszon nem folyik át településen, vize tiszta, ezért vízirovar faunája is gazdag. Az erdőben található pocsolyák és felhagyott bányagödrök kiváló szaporodóhelyei a kétéltűeknek.

Gyöngyös-patak és kőszegi Alsórét: A Gyöngyös-patak vízének gazdag oxigéntartalma és kis szennyezettsége miatt jelentős a vízben élő állatfajok száma. A terület gazdag tegzesfajokban (*Trichoptera spp.*), valamint nagy állománya található az erdei szitakötőnek (*Ophiogomphus cecilia*) is. Halak közül említésre méltó a sebes pisztráng (*Salmo t. fario*) és a dunai ingola (*Eudontomyzon mariae*) előfordulása. Madarak közül kiemelendő érték a hazánkban redkíven ritka vizirigó (*Cinclus cinclus*) fészkelése. A Gyöngyösben képződött kavicsátonyokon iszapnövény társulások alakulnak ki a nyár végére, melyeknek ritka növénye a kasikakáka (*Schoenoplectus setaceus*). A patakot végigkísérő égerligetek és magaskórósok növényzete is rendkívüli fajgazdaságról árulkodik. A kőszegi Alsórét legnagyobb része ártéri kaszálórét, de kisebb-nagyobb fragmentumokban láp-, ill. mocsárrétek is előfordulnak. A vérfüves rétek Natura 2000-es faja a nagy tűzlepke és a vérfüzboglárka. Néha szem elé kerül a patak rejtett életmódú emlőse a vidra (*Lutra lutra*).

Kenyeri reptér. A terület növényzete nyugat-dunántúli viszonylatban egyedülálló, mivel itt még megtalálhatók a nyugat felé már hiányzó kontinentális flóraelemek (pl. tarka sáfrány – *Crocus reticulatus*, tavaszi hérics). A reptér vaddisznótúrásaiban jellegzetes, országosan veszélyeztetett pionír növénytársulások fordulnak elő. Itt él térségünk utolsó ürgepopulációja (*Spermophilus citellus*), valamint ez az egyik legjelentősebb fészkelőhelye az erdei pacsirtának (*Lullula arborea*). A reptér melletti idős cseres - tölgyes rovarvilága gazdag, különösen a xilofágok fajszáma jelentős. Ritka fészkelő itt a darázsölyv (*Pernis apivorus*).

Köles tető (Vép és Porpác között): A térségben itt maradtak meg legtermészetesebb állapotban a Vasi-dombvidék erdei. A területen legelterjedtebbek a gyertyános-tölgyes állományok, melyek a patak völgyekben keményfás ligeterdő jellegűt mutatnak. A platókon cseres tölgyesek a jellemző erdőtipusok. Az erdőben megyénk egyik legnagyobb nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*) és szarvasbogár állománya él. Az idős erdők eszményi fészkelőhelyet nyújtanak a fekete harkálnak (*Dryocopus martius*), közép fakopáncsnak (*Dendrocopus medius*), a rövidkarmú fakusznak (*Certhia brachydactyla*) és az örvös légykapónak (*Ficedula albicollis*). Az erdőtömb védelmének jelentősége azért is fontos, mivel a dombvidéki erdők közül jelenleg a megyében nincs olyan állomány, amely védelmet élvez.

Kőszegi-hegység: Az erdőtársulások közül a bükkösök és a gyertyános-tölgyesek foglalják el a legnagyobb területet. A hegyvidéki patakokat fajgazdag égerligetek kísérik, kuriózumként megjelenik a hársas törmeléklejtőerdő, a hárs-kőris sziklaerdő és egy posztglaciális reliktumtársulás, a sziklai erdeifenyves. A déli oldalon értékes lejtősztyepp és sziklagyepfragmentumokat találunk. A hegyi réteken nagy számban található meg a leánykőkörcsin és a fekete kökörcsin. A források és a kis patakok kiváló szaporodóhelyei a kétéltűeknek, különösen a foltos szalamandrának (*Salamandra salamandra*). A hegység madárvilága is gazdag, kiemelendők a kis légykapó (*F. parva*), örvös légykapó, szürke küllő (*Picus canus*) és a fehérhátú fakopáncs (*D. leucotos*) állományai. Az utóbbi években fészkelőként megjelent az uhu (*Bubo bubo*) is. Hazánkban csak itt található az alpesi (havasi) cickány (*Sorex alpinus*).

Ostffyasszonyfa-csöngei legelők: A terület Ostffyasszonyfa és a Rába folyó közt helyezkedik el. A Rába folyó régi holtágai a feltöltődés végső fázisában vannak, de növényzetük így is eltérő a környező területekétől, mellettük égerligetek találhatóak. A gyepek nagyrészt legelőként funkcionálnak, emiatt fajkészletük is

kisebb, mint a kaszált részeké. A legelőn az egykori gazdag ürgepopulációnak már csak a töredékét találjuk.

Öregcser: A Sitkétől északra található cseres tölgyes a Kemeneshát régi erdeinek megmentett foltja. Jelentőségét a genyőtés tölgyes társulás előfordulása adja. A genyőte (*Asphodelus albus*) a Dunántúl délnyugati részének ritka, védett növényfaja. Elterjedésének északi határa éppen ezekben a cseres tölgyesekben van. Az öreg kiritkuló tölgyesek ritka rovarfajai a hőscincér és a szarvasbogár. A közelben található Herczeg hegy értékes élőhelyei a lejtősztyeppek, csepleszmelegyes cserjések, molyhos tölgyesek és a törmeléklejtő erdők. Sajnos ezek a társulások ma már csak fragmentálisan találhatók meg a hegyen, megőrzésük sürgető feladat. A lejtősztyeppek értékes növénye a térségben ritka leánykökörccsin és a - növényföldrajzi szempontból jelentős - tavaszi hérics. A felhagyott kőbányákban másodlagos sziklagyepvegetáció alakult ki.

Ság hegy: A Celldömölk mellett található vulkáni tanúhegynek a környékétől eltérő mezoklimája lehetővé tette, hogy a térségben már nyugat felé nem élő kontinentális és szubmediterrán elterjedésű fajok életkörülményeiket megtalálják. A hegy növényföldrajzi jelentősége ezen ok miatt kiemelkedő és az említett fajok és élőhelyek megőrzése indokolt. Különös jelentőséget ad a területnek, hogy a Vörös Könyv által kipusztultnak tartott gyászoscincér (*Dorcatypus tristis*) előkerült a Ság hegy molyhos tölgyeseiben.

Váti gyakorlótér: A harckocsik által megsebzett talajon, állásokban egész évben állandó vízborítású vizes élőhelyek jöttek létre, amelyek a kételtűek szaporodóhelyéül szolgálnak. Emellett a nyár végére kiszáradó gödrökben törpekákás iszaptársulások alakulnak ki. A terület lepke- és cincérfaunája gazdag, több ritka faj is előfordul. A Kőrös patak menti égerligetek és a karakteres cseres-tölgyesek számos védett madárfajnak adnak otthont pl. örvös légykapó, macskabagoly (*Strix aluco*), közép fakopáncs.

Rába- és Csörnöc-völgy: A jelölt terület a Rába és a Csörnöc egész hazai szakaszát foglalja magában. A Rába folyó viszonylagos érintetlensége és tisztasága folytán diverz élővilágnak ad otthont. Különösen értékes a szitakötő és kérészfauája. Olyan ritkaságok élnek itt, mint például az Európában kipusztulóban lévő ritka hegyiszitakötő (*Cordulegaster bidentatus*) és a piros szitakötő (*Leucorrhinia pectoralis*). Magyarországon itt él az egyik legnagyobb állománya a bödöncsigánaknak (*Theodoxus transversalis*). Halfaunájára elsősorban a márna-, és

a dévér szinttáj fajai jellemzőek. A több ritka faj közül kiemelendő a Duna vízrendszerében endemikus német- (*Zingel streber*) és magyar bucó (*Zingel zingel*) nagy állományai. A folyópartokon fajgazdag magaskórósok és ártéri fűzligetek találhatóak. A meder állandó mozgása folyamán a fűzligetek kialakulása biztosított. A lefűződött holtágak hínártársulásai diverzek és több helyen megfigyelhetők a feltöltődés lépései. A magasabb térszíneken megjelennek a keményfás ligeterdők, melyek gazdagok a tavaszi geofitonokban és madárviláguk is jelentős. A kaszálással és legeltetéssel kialakított rétek említésre méltó növényfajai a kockásliliom (*Fritillaria meleagris*) és a szibériai nőszirm (*Iris sibirica*). A vérfüves lápréteken nagy populációi tenyésznek a lápi tarkalepkének (*Euphydryas aurinia*) és a vérfű boglárkának.

Pinka: A felsőcsatári Világos hegy összefüggő cseres- és gyertyános tölgyesei nagy természeti értéket képviselnek. Aljnövényzetük reprezentatív és gazdag típusjelző lágyszárú fajokban. Különösen értékesek az un. Pinka letörés szurdokerdei, melynek jellegzetes növénye a hazánkban máshol csak alkalmanként megjelenő csipkeharaszt (*Selaginella helvetica*). A szemben található Csatári hegy gazdag lejtősztyepp és sziklagyep flóraelemekben. A felhagyott bányagödrökben törpekákás iszaptársulásokat találunk, olyan ritka fajokkal mint az iszapfű (*Lindernia procumbens*) és a tojásdad csetkása (*Eleocharis ovata*). A Pinka melletti vérfüves láprétek díszei a lápi tarkalepke és a vérfű boglárka. A keményfás ligeterdők flórájának gazdagsága a kora tavaszi geofitonok virágzása idején mutatkozik meg igazán. Az egyik ilyen ligeterdőmaradványban található Magyarország legnyugatibb szürke gém (*Ardea cinerea*) fészkelőtelepe. A holtágakban és a Pinka alsó folyásának medrében hínártársulásokat is megfigyelhetünk. A viszonylag szennyezetlen Pinka folyó hal-, és szitakötőfaunája a kutatások szerint gazdag, különösen kiemelkedő az erdei szitakötő és a szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus*) jelenléte.

Répcse: A jelölt terület a határtól Dénesfáig tartó folyószakaszt foglalja magába, melynek részei a Répcse menti gyepmaradványok és a keményfás ligeterdők is. A folyónak elsősorban a gerinctelenfaunája értékes (pl. négygypúpú karmosbogár – *Macronychus quadrituberculatus*, erdei szitakötő), de a gerincesek között is találunk jelölő fajokat (pl. vidra).

Marcal: A folyót és a mellette található jelentős kiterjedésű mocsár- ill. lápréteket jelöltük a vasi és a veszprém megyei oldalon Nemeskeresztúrtól Szigényig. Az élőhelyeken kívül jelölő fajok még a vérfűboglárka és a vidra.

Őrség: Különleges Madárvédelmi Területként jelöltük a szürke küllő és darázsölyv alapján, melyeknek országos viszonylatban is jelentős állománya él az Őrségben. Az Őrségi Nemzeti Park és a jelenleg nem védett Nádasdi erdőtömb tartozik a területhez. Az Őrséget Különleges Természetmegőrzési Területre is javasoltuk, amit a nemzeti park teljes területe foglal magába. Természeti értékei közismertek: élőhelyek alapján a láprétektől a csarabosokon keresztül a szubmontán bükkösökig több jelölő habitat is található itt, fajok szempontjából többek között a sűrű csetkák (E. carniolica), szürke boglárka, dunai ingola, sárgahasú unka (*Bombina variegata*) alapján javasoltuk Natura 2000 területre.

A Rába folyó Csörötnek és Rábagyarmat közti szakaszán megvalósítandó ártéri élőhely-rekonstrukció tervezési munkálatai

Németh Csaba – Horváth Jenő – Mesterházy Attila

9941 Óriszentpéter, Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, Siska szer 26/a
e-mail: orseginp@axelero.hu

Cs. Németh – J. Horváth – A. Mesterházy: Planning Works for Flood Area Habitat Reconstructions to be Implemented at the Rába River Section between Csörötnek and Rábagyarmat

In line with those specified in the Rába River Management Plan and with the contribution of the Őrség National Park Directorate and the Western Transdanubian Water Management and Nature Protection Directorate, a flood area habitat reconstruction work has been commenced during the year 2004 between Csörötnek-Rábagyarmat and Rátót, a section belonging to the National park. The reconstruction's nature protection study has been prepared, including several aspects and features of the area. During the planning work, existent data have been processed and updated by present on-site survey.

Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság és a Nyugat-Dunántúli Vízügyi és Környezetvédelmi Igazgatóság közreműködésével, a Rába Folyógazdálkodási Tervében megfogalmazottakkal összhangban, 2004. év során megkezdődött egy ártéri élőhelyrekonstrukció tervezése a folyó Csörötnek-Rábagyarmat és Rátót közötti, nemzeti parkba tartozó szakaszán. Elkészült a rekonstrukció természetvédelmi tanulmányterve, amely magában foglalja a terület természetföldrajzi viszonyainak, tájtörténetének, vegetációjának, továbbá madár-, és

halfaunájának, ill. közösségeinek feltárását. A terv készítése során feldolgozásra kerültek a területről rendelkezésre álló irodalmi adatok, melyeket terepbejárások során aktualizáltunk. A terület kiválasztását indokolta, hogy viszonylag nagy, összefüggő térségben található felhagyott kavicsbányák, lefűződött holtágak, melyek környékén gazdag élővilág alakult ki.

A táji léptékű térképezés során elkülönítésre került vegetációs egységek közül jellemző a békalencsés úszóhínár, a békaszőlős, tündérrózsás, vízitökös, sulymos rögzült hínár, a zárt nádasok és gyékényesek, a tavi harmatkásás, békabuzogányos, mételykórós mocsarak és az árterek, zátonyok pionír növényzete. A természetközeli, bolygatott és gyomos, fátlan élőhelyek közül ki kell emelni a kiszáradó és jellegtelen mocsarakat és sásosokat, az ártéri és mocsári ruderalis és félruderalis gyomnövényzetet, a természetközeli mezsgyét, rézsűket, gátakat, a Lágyszárú invazív növényzetet, a magaskórós ruderalis gyomnövényzet, a kavicsbányákat, a folyóvizet és az állóvizet. Természetközeli erdők közül a fűz- és nyárligetek alkotnak nagyobb állományokat, a bokorfüzesek, égerligetek, tölgy- kőris- szil ligetek kiterjedése kisebb. A területen élő védett és veszélyeztetett növényfajok közül ki kell emelni a sulyom (*Trapa natans*) tömeges előfordulását, a pajzstokot (*Peltaria alliacea*), valamint a terület legnagyobb botanikai értékét jelentő gyökerező erdeikákát (*Scirpus radicans*) és kúszó sást (*Carex repens*), melyeknek valószínűleg legnagyobb közép-európai állománya található a Rába mellett. Sajnos a terület jelentősen terhelt invazív növényfajokkal: előfordul a bíbor nenyúljhózzám (*Impatiens glandulifera*), a hibrid japánkeserűfű (*Reynoutra spp.*), a magas aranyvessző (*Solidago gigantea*) és a lándzsás őszirózsa (*Aster lanceolatus*) is.

Az elsősorban Barbácsy Zoltán nevéhez köthető vizsgálatok alapján a Rába-völgyben napjainkig 228 madárfajt figyeltek meg, mely a magyarországi avifauna 63%-a. A megfigyelt fajok közül 117 (51%) fészkelőként, a többi (49%) vonulóként, kóborlóként vagy telelőként van jelen. Az előforduló fajok 82 %-a védett, 18 %-a pedig fokozottan védett státussal bír. A fokozottan védett fajok közül 8 fészkelőként is jelen van a területen. A terület jellegzetes madárközösségeinek élőhelyét elsősorban a Rába folyó víztere, annak kavicszátonyai, a lefűződött holtágak, felhagyott és működő anyagnyerőhelyek, az ártéri fűz- és nyárligetek, az ártéri magaskórósok, a keményfás ligeterdők és a folyót kísérő gyepek jelentik.

A halfauna tekintetében 3 fokozottan védett -dunai ingola (*Eudontomyzon mariae*), magyar bucó (*Zingel zingel*), német bucó (*Zingel streber*) - és 17 védett faj fordul elő.

Az emlősök közül 7 denevérfaj került kimutatásra, kiemelendő közülük a hosszúszárnyú denevér (*Miniopterus schreibersi*). A kizárólag hegyvidéki, barlangos területen előforduló faj Rába-ártéri előfordulása faunisztikai érdekesség. Valószínű, hogy a szomszédos Szlovéniában ismert kolónia egyedei járnak át vadászni az ártéri területre. Szintén jelentős az európai hód és a fokozottan védett vidra (*Lutra lutra*) állandó jelenléte.

A fenti adatok összegzését követően meghatároztuk azokat az -elsősorban élőhely- igényeket, amelyek kielégítésére a rekonstrukció során törekedni kell. Az igények ismeretében az alábbi javaslatot tettük a konkrét rekonstrukciós munkákra:

- keményfás ligeterdők telepítése
- ártéri gyepek -legelő- és kaszálók- kialakítása
- tavaszi árasztás – nagyvizek visszatartását biztosító területek kialakítása
- holtágak vízpótlásának megoldása
- a bányatavakon sekély parti zóna kialakítása, Rábával való összekötésük

A rekonstrukció kivitelezését meg kell előznie jelentős magánkézben lévő területek kisajátításának és a szükséges források előteremtésének, amit a résztvevő szervezetek pályázati és kormányzati forrásból kívánnak előteremteni

A szélerőművek madárvédelmi vonatkozásai

Gyurácz József

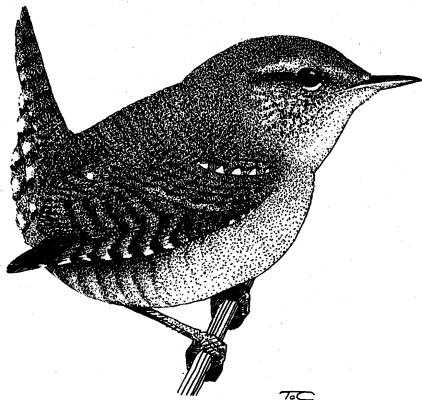
Berzsenyi Dániel Főiskola, Állattani Tanszék, 9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4.,
e-mail: gyjozsi@bdtf.hu

J. Gyurácz: Wind Turbines and Birds

In general, wind turbines are not a hazard to wildlife. There have been reports of bird kills in a few areas of the world where large numbers of wind turbines kill birds in significant numbers. Nowadays more wind energy parks are planned in Vas County.

A szélerőművek telepítésének és működésének (a széllapátok forgása) élővilágra gyakorolt hatásáról elsősorban Észak-Amerikából vannak adatok, de a jelenséget vizsgálták Európában is. A turbinák telepítésével együtt járó földmunkák tájtalakítást, élőhelyek megszűnését, megváltozását okozhatják, ahogy minden más ipartelepítésnél is ez előfordul. A szélerőművek működése okozta természetkárosítás

speciális, elsősorban a madarakkal kapcsolatos - repülés közben, rossz látási viszonyok között nekiütközhetnek a turbina oszlopának vagy a forgó lapátoknak - és fajtól, földrajzi helytől függően mértéke jelentősen eltér. Ezért a probléma alaposabb feltárása és megoldása végett az Amerikai Egyesült Államokban, ahol a legrégebbi és legnagyobb szélparkok vannak, megalakult a Nemzeti Szél Koordinációs Bizottság (NWCC) és annak Madárvédelmi Albizottsága, de a kérdéssel a madárvédelem nemzetközi szervezetei (BirdLife International, 2003) is foglalkoztak. 1994 óta az NWCC több nagy konferenciát szervezett e témakörben. A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Természetvédelmi Hivatala elkészített egy tájékoztatót a szélerőművek táj-és természetvédelmi szempontjairól (KvVm TvH, 2003), melyben a Bonni Egyezmény határozata alapján kijelölték azokat a hazai területeket, ahova szélerőművek telepítése nem javasolt, pl. természetvédelmi területek, NATURA 2000, Ramsari területek, Ökológiai Hálózat. A tájékoztató felhívja a figyelmet arra is, hogy a szélerőművek természetre, különösen a vándorló fajokra vonatkozó lehetséges negatív hatásait is értékelni kell. Hollandiában évente háromszázszor több madár pusztul el autók miatt és hetvenszer annyi madarat lőnek le vadászatok alkalmával, mint amennyi a szélerőművek miatt elpusztul. Azonban ez nem jelentheti azt, hogy lebecsüljük a szélerőművek veszélyét és tervezésüket ne a konkrét hely madárökológia adottságai szerint végezzük. Vas megyében több szélerőmű park tervezése van folyamatban, pl. Kőszegpaty, Meszlen és Vép térségében is, melyeknek építését alapos madártani felmérés kell, hogy megelőzze, illetve működésük során is folyamatosan figyelni kell a madarakra gyakorolt esetleges hatásukat. A szélerőművek madárpulációkra gyakorolt hatásának részleteit és a hatás monitorozási módszereit az MME VI. tudományos ülésén ismertettem.

Ökörszem (*Troglodytes troglodytes*)

MONITORING, FAUNISZTIKA, FLORISZTIKA

Madármonitoring programok a Tömördi Madárvártán 2004-ben

Bánhidi Péter¹ – Gyurác József²

- 1: Nyugat-Dunántúli Környezetvédelmi Felügyelőség, 9700 Szombathely,
Vörösmarty u. 2., e-mail: banhidi@nydkvf.kvvm.hu
2. Berzsenyi Dániel Főiskola, Állattani Tanszék, 9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4.,
e-mail: gyjozsi@bdtf.hu

P. Bánhidi – J. Gyurác: Bird Monitoring Programmes of Tömörd Bird Ringing Station in 2004

The MME (BirdLife Hungary) – similar to the successful project entitled Constant Effort Sites (CES) in Great Britain – has started a new monitoring programme with the participation of the Tömörd Bird Ringing Camp. The primary objective of the programme is to form a picture on the demographic conditions of the migrant birds nesting in Hungary, their survival proportions, hatching efficiency and to reveal the environmental changes in the background with special attention to the climatic change. The essay provides detailed data on methods and results. We ringed 258 birds of 37 species during days of CES. In the spring ringing lasted from May 2 to May 9. We caught 266 birds of 33 species. The autumn ringing lasted from Aug 1 to Nov 9. 6670 birds of 88 species were ringed. The table below shows the species and numbers of ringed birds in the CES, in the spring, estimated numbers of the monitoring in the nesting period and ringed numbers in autumn.

Az MME Madárgyűrzési Központja a Nagy-Britanniában már évek óta sikeresen folyó projekt, az ún. Állandó Ráfordítású Helyek (Constant Effort Sites: CES) mintájára az idén új monitoring programot indított, melybe a Tömördi Madárvárta is bekapcsolódott. A program elsődleges célja a vonuló madarak hazai költő populációinak demográfiai viszonyairól, például a madarak téli túlélési arányáról vagy a költési sikerről pontos képet kapni és az ezek mögött meghúzódó környezeti változásokat feltárni, különös tekintettel a klímaváltozásra. A módszer lényege, hogy minden évben április 15. és július 13. között minden 10 napos időszakban egy alkalommal napfelkeltétől 6 órán át ugyanazon helyeken, ugyanannyi hálóval végezzük a madarak befogását. Tömördön 12 hálóhelyen összesen 14 db hálóval fogtuk be a madarakat. A befogott példányokat az Actio Hungarica módszerei szerint gyűrűzzük és mérjük e programban is. A kilenc alkalommal összesen 37 faj 258 egyedét gyűrűztük meg és 14 faj 61 egyedét fogtuk vissza. A leggyakoribb három gyűrűzött faj a barátposzáta (*Sylvia atricapilla*), a vörösbegy (*Erithacus rubecula*) és a széncinege (*Parus major*) volt (ld. az alábbi táblázatot is, ahol a gyűrűzött madarak egyedszáma mellett a pontszámlálással felvételezett madárfajok egyedszáma is szerepel). Az idei CES programban gyűrűzőként vettek részt: dr. Bánhidi Péter, dr. Gyurác József és Szentendrey Géza.

A CES program mellett 2004. május 2-től 9-ig Szentendrey Géza vezetésével a korábbi évekhez hasonlóan egyhetes összefüggő tavaszi gyűrűzést is szerveztünk. Az egy hét alatt 33 faj 266 egyedét gyűrűztük meg és 22 faj 115 egyedét fogtuk vissza (ld. az alábbi táblázatot). A tavaszi programjainkat Lőrincz Csilla, Ruff Andrea és Szabolcs Alex segítette, köszönjük.

Ez évi őszi táborunk augusztus 1-től november 9-ig működött. A korábbiak szerint a gyűrűzők hetente (vasárnap) váltották egymást, de volt, aki hosszabb időszakot vállalt. Idén is, 29 hálóval dolgoztunk. A tavi hálók elhelyezését a magas vízállás miatt némileg át kellett alakítani. Ezt sikerült úgy megoldani, hogy továbbra is biztosított legyen az adatok összehasonlíthatósága a korábbi évek eredményeivel. Ezen kívül, mint eddig is, kockahálót is alkalmaztunk. Érdekességnek számít, hogy ezzel a módszerrel egy réti fülesbaglyot (*Asio flammeus*) sikerült befogni. A faj jelenléte a területen egyébként már önmagában is érdekes és öröndetes.

A táborban 88 faj 6670 példányra kapott gyűrűt és 53 faj 1355 példányát fogtuk vissza (ld. az alábbi táblázatot is). Jelentős volt az előző évi gyűrűzött madarak megkerülése is. A tábor ideje alatt külföldi gyűrűs madár nem került visszafogásra. Ez évben is akadtak azonban érdekességek, melyek közül az erdei szalonka (*Scolopax rusticola*) befogását emelném ki. Ez a faj Tömördön még soha nem került hálóba. Szenzációnak számított, hogy a tavalyihoz hasonlóan ez évben is fogtunk egy királyfűzikét (*Phylloscopus proregulus*), melyet a gyors értesítés eredményeként többen is megnézhettek az országból. Soproni, Tatabányai, Budapesti madarászok jöttek a hírre (utóbbiak épp a megyében jártak). A madárfotózásokat követően épségben elrepült. A királykák (*Regulus spp.*) száma az előző évihez képest növekedést mutatott, de a korábbi években tapasztalt példányszámot nem érte el. A cinegék – különösen a kék cinege (*Parus caeruleus*) – száma jelentősen nőtt. A fajokat és a fajokénti példányszámokat az alábbi táblázat tartalmazza, ahol három gyűrűzési program eredményei mellett, a költési időszakban végzett pontszámlálás adatai is szerepelnek.

Ez évben a rétterületek szárzúzózása pénzügyi okokból késő ősszel történt meg, így a kaszálék összegyűjtésére már nem került sor. A tábor ideje alatt felépítettünk a konyha mellé egy előre gyártott faházat, így javultak a körülmények, mert kikerülhettek ide a különböző eszközök, szerszámok.

Már hagyományosan heti 3-3 hetesi szolgálatos vadásztanuló segítette a tábor tevékenységét a Herman Ottó Szakközépiskolából. Öröndetes, hogy a korábbi

évek hetesi szolgálatosai közül többen önszorgalomból visszajárnak, és hatékony segítséget jelentenek. A táborot sokan keresték föl az idén is. A gyermekcsoportokon kívül több érdeklődő érkezett az ország különböző területeiről is. Az október 2-3-i nemzetközi madármegfigyelő napokon is sok érdeklődő vett részt. Meglátogatta táborunkat Karcza Zsolt, az MME gyűrűző központjának vezetője és elismerően szólt tevékenységünkről.

Faj	CES Tavaszi vonulás költés	Tavaszi vonulás/költés 2004. V. 02- 09.	Költés pontszámlálás 2004. V. 17-18.	Őszi vonulás 2004. VIII. 01 – XI. 07.
barátcinege (<i>P. palustris</i>)	2	2	-	14
barátposzáta (<i>S. atricapilla</i>)	39	39	8	535
barázdabillegető (<i>M. alba</i>)	2	4	-	1
berki tücsökmadár (<i>L. fluviatilis</i>)	-	-	-	9
böjti réce (<i>A. querquedula</i>)	-	-	-	1
búbos cinege (<i>P. cristatus</i>)	1	-	-	-
cigánycsuk (<i>S. torquata</i>)	6	-	4	37
citromsármány (<i>E. citrinella</i>)	2	8	9	269
cserregő nádiposzáta (<i>A. scirpaceus</i>)	-	-	-	25
csicsörke (<i>S. serinus</i>)	-	-	-	4
csilpcsalpfűzike (<i>Ph. collybita</i>)	21	3	6	556
csuszka (<i>S. europaea</i>)	1	-	1	15
csíz (<i>C. spinus</i>)	-	-	-	23
énekes nádiposzáta (<i>A. palustris</i>)	5	3	1	89
énekes rigó (<i>T. philomelos</i>)	2	1	5	105
egerészölyv (<i>B. buteo</i>)	-	-	1	-
erdei cankó (<i>T. ochrupos</i>)	-	-	-	1
erdei fülesbagoly (<i>A. otus</i>)	-	-	-	2
erdei pinty (<i>F. coelebs</i>)	7	5	7	29
erdei pityer (<i>A. trivialis</i>)	3	-	3	51
erdei szalonka (<i>S. rusticola</i>)	-	-	-	1
erdei szürkebegy (<i>P. modularis</i>)	-	-	-	123
fácán (<i>Ph. colchicus</i>)	-	-	4	-
fekete harkály (<i>D. martius</i>)	-	-	1	2
fekete rigó (<i>T. merula</i>)	6	1	8	169
fenyőpinty (<i>F. montifringilla</i>)	-	-	-	14
fenyőrigó (<i>T. pilaris</i>)	-	-	-	3
fenyvescinege (<i>P. ater</i>)	-	-	-	27
fitiszfűzike (<i>Ph. trochilus</i>)	2	-	-	57
foltos nádiposzáta (<i>A. schoenobaenus</i>)	1	3	-	109
fülemüle (<i>L. megarhynchus</i>)	-	4	2	10
fülemülesitke (<i>A. melanopogon</i>)	-	-	-	1
fűj (<i>C. coturnix</i>)	-	-	4	10
fűsti fecske (<i>H. rustica</i>)	-	4	4	131
guvat (<i>R. aquaticus</i>)	-	-	-	4
házi rozsdafarkú (<i>Ph. ochruros</i>)	-	-	-	39
házi veréb (<i>Pas. domesticus</i>)	-	-	-	1
hegyi fakusz (<i>C. familiaris</i>)	-	-	-	5
kakukk (<i>C. canorus</i>)	-	-	2	-
karvaly (<i>A. nisus</i>)	-	-	-	2
karvalyposzáta (<i>S. nisoria</i>)	1	2	1	3
kék cinege (<i>P. caeruleus</i>)	9	-	2	1045
kenederike (<i>C. cannabina</i>)	-	-	-	2

kerti geze (<i>H. icterina</i>)	1	1	-	18
kerti poszáta (<i>S. borin</i>)	8	12	-	60
kerti rozsdafarkú (<i>Ph. phoenicurus</i>)	-	1	-	20
királyfűzike (<i>Ph. proregulus</i>)	-	-	-	1
kis fakopács (<i>D. minor</i>)	1	-	-	13
kis poszáta (<i>S. curruca</i>)	7	1	1	123
kormos légykapó (<i>F. hypoleuca</i>)	2	5	-	65
kormosfejű cinege (<i>P. montanus</i>)	-	-	-	3
közép fakopács (<i>D. medius</i>)	-	-	-	1
meggyvágó (<i>C. coccothraustes</i>)	3	2	1	12
mezei pacssirna (<i>A. arvensis</i>)	-	-	5	1
mezei poszáta (<i>S. communis</i>)	21	47	5	181
mezei veréb (<i>Pas. montanus</i>)	15	7	7	253
molnárfecske (<i>D. urbica</i>)	-	-	4	36
nádirigó (<i>A. arundinaceus</i>)	-	-	-	4
nádi sármány (<i>E. schoeniclus</i>)	1	2	1	159
nagy fakopács (<i>D. major</i>)	6	3	4	10
nagy fülemüle (<i>I. luscini</i>)	-	-	-	5
nagy őrgébics (<i>L. excubitor</i>)	-	-	-	4
nyaktekercs (<i>J. torquilla</i>)	1	-	-	15
ökörzem (<i>T. troglodytes</i>)	-	-	-	70
örvös galamb (<i>Columba palumbus</i>)	-	-	1	-
örvös légykapó (<i>F. albicollis</i>)	-	-	-	3
őszapó (<i>Ae. caudatus</i>)	3	1	-	58
partifecske (<i>R. riparia</i>)	-	-	-	6
pettyes vízcicsibe (<i>P. porzana</i>)	-	-	-	10
réti fülesbagoly (<i>A. flammeus</i>)	-	-	-	1
réti pityer (<i>A. pratensis</i>)	-	-	-	1
réti tücsökmadár (<i>L. naevia</i>)	2	4	3	25
rozsdás csuk (<i>S. rubetra</i>)	-	10	-	45
rövidkarmú fakusz (<i>C. brachydactyla</i>)	-	-	-	15
sárga billegető (<i>M. flava</i>)	-	-	-	2
sárgafejű királyka (<i>R. regulus</i>)	-	-	-	270
sárgarigó (<i>O. oriolus</i>)	-	-	4	1
sárszalonna (<i>G. gallinago</i>)	-	-	-	2
seregély (<i>S. vulgaris</i>)	7	10	8	21
sisegő fűzike (<i>Ph. sibilatrix</i>)	1	-	-	9
sordély (<i>M. calandra</i>)	-	-	3	6
süvöltő (<i>P. pyrrhula</i>)	-	-	-	71
szajkó (<i>G. glandarius</i>)	-	-	1	28
széncinege (<i>P. major</i>)	24	3	7	540
szőlőrigó (<i>T. iliacus</i>)	-	-	-	5
szürke gém (<i>A. cinerea</i>)	-	-	2	-
szürke légykapó (<i>M. striata</i>)	-	-	-	37
tengelic (<i>C. carduelis</i>)	-	1	-	4
tövisszűrő gébics (<i>L. collurio</i>)	13	29	4	110
tőkés réce (<i>A. platyrhynchos</i>)	-	-	2	-
tüzesfejű királyka (<i>R. ignicapillus</i>)	-	-	-	37
vadgerle (<i>S. turtur</i>)	-	-	1	-
vízityúk (<i>G. chloropus</i>)	-	-	2	2
vörösbegy (<i>E. rubecula</i>)	29	2	1	667
zöld küllő (<i>P. viridis</i>)	-	1	-	3
zöldike (<i>C. chloris</i>)	3	5	3	113
Összesen	258	226	143	6670

A - már hagyományosnak mondható - táborzáró összejövetelünket november 6-án tartottuk a tömördi kultúrházban, melyet a község polgármestere az idén is térítésmentesen bocsátott rendelkezésünkre. Köszönet érte.

Végül név szerint szeretnénk felsorolni azokat a tagtársakat, akik akár gyűrűzőként, akár segítőként a tábor szervezésében, működtetésében aktívan és rendszeresen részt vettek:

Gyűrűzésvezetők: dr. Bánhidi Péter, dr. Gyurác József, Illés Péter, Jánosa László, Kiss János, Koszorús Péter, Németh Csaba, Polovitzer Péter, Szentendrey Géza, Tatai Sándor, Varga László. A polgári szolgálatos gondnoki teendőit ellátó tagtársunk Szabolcs Alex volt. A hálók ellenőrzésében, az előkészítő és záró munkákban rendszeresen segítő tagtársaink: Bánhidi Márton, Gabnai Henrietta, Gáspár Gergely, Kelemen Tibor, Kovács Balázs, Lendvai Imre, Lepold Ágnes, Lőrincz Csilla, Ruff Andrea, Somogyi Zoltán.

Köszönet illeti őket azért, hogy a Vas megyei madártan egyik meghatározó tevékenységét segítették. Külön köszönjük azon gyűrűzők segítségét, akikkel az utolsó héten objektív okokból kieső gyűrűző pótlását meg tudtuk oldani és így nem kellett kényszerűségből egy héttel korábban abbahagyni a tábor munkáját, már csak azért is, mert ekkor fogtuk meg az erdei szalonkát és a királyfűzikét is!

A csilpcsalpfüzike (*Phylloscopus collybita*) őszi vonulásának dinamikája Tömördön

Gyurác József¹ - Bánhidi Péter² - Gabnai Herietta¹

1: Berzsenyi Dániel Főiskola, Állattani Tanszék, 9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4.
e-mail: gyjozsi@deimos.bdtf.hu

2: Nyugat-Dunántúli Környezetvédelmi Felügyelőség, 9700 Szombathely,
Vörösmarty u. 2., e-mail: banhidi@nydkvf.kvvm.hu

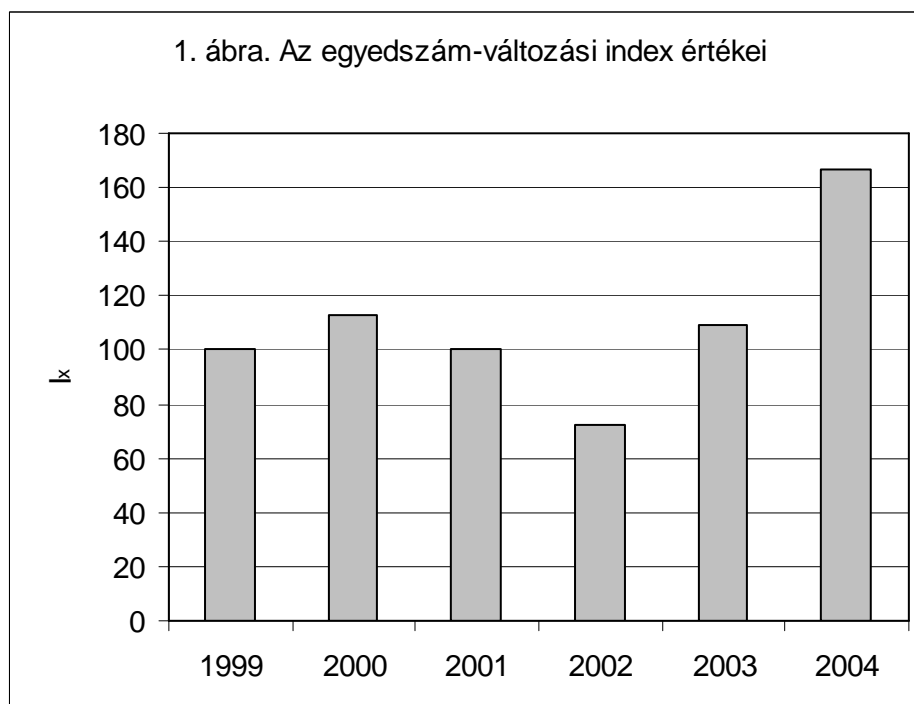
J. Gyurác – B. Péter - H. Gabnai: Dynamics of the Autumn Migration of the Chiffchaff Warbler (*Phylloscopus collybita*) at Tömörd

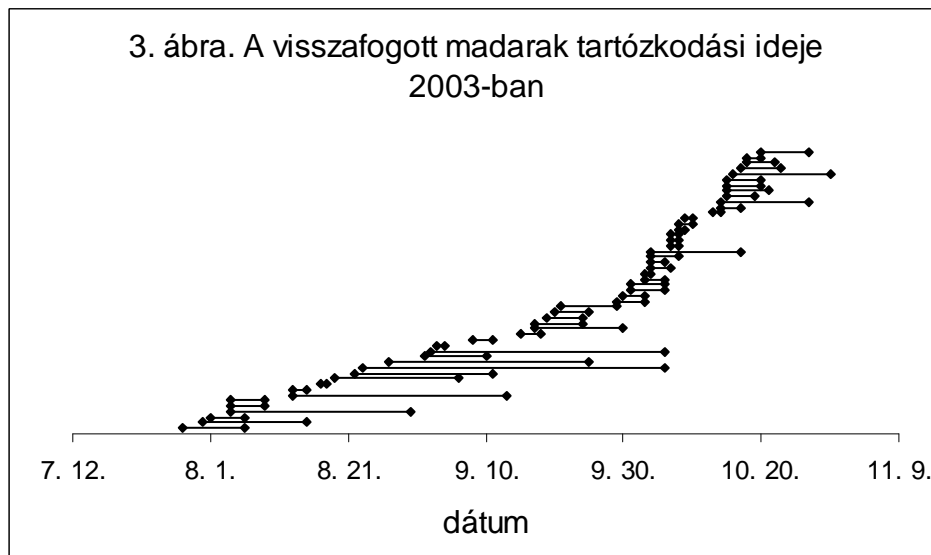
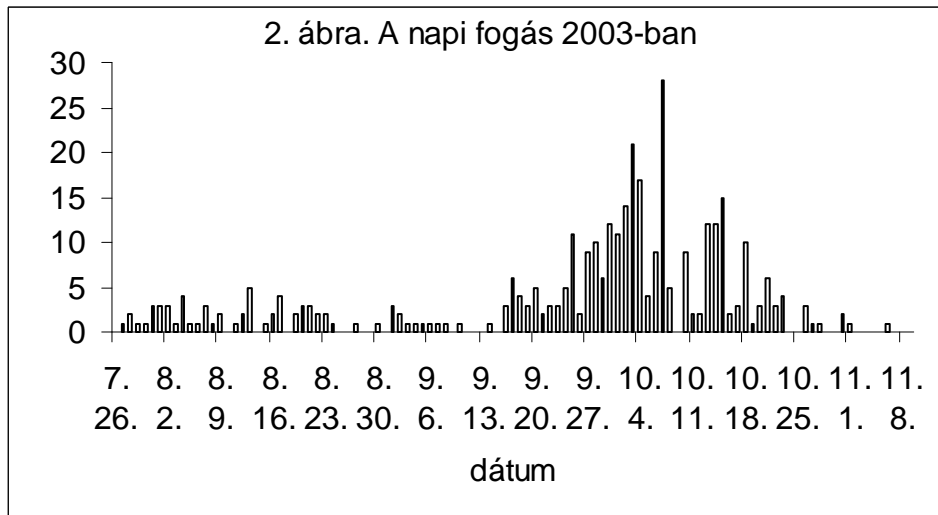
The chiffchaff warbler (*Phylloscopus collybita*) is one of our most frequent songbirds, both in the nesting and migration period, yet, we know relatively little about its migration. The index of individual number changes shows significant differences from year to year. The essay includes data resulting from the surveys.

A csilpcsalpfüzike (*Phylloscopus collybita*) egyik leggyakoribb énekesmadarunk költési és vonulási időszakban egyaránt, vonulásáról mégis

viszonylag keveset tudunk. Tömördön az őszi vonulási időszakban évente gyűrűzött madarak egyedszámából számolt egyedszám-változási index értéke (1999 = 100) évente jeletős eltéréseket mutat (1. ábra), a 2004. évben fogtuk a legtöbb, 556 csilpcsalpfüzikét az őszi vonulás során. A napi fogás időbeli alakulása (2. ábra) és a visszafogott madarak minimum tartózkodási ideje (3. ábra) alapján jól elkülöníthető a helyi, költő populáció a szeptember 15-ike után megjelenő, más területekről származó vonuló madaraktól. 2003-ban a gyűrűzés időszakában visszafogott madarak száma 51 volt, ami az összes gyűrűzött madárnak 21 százaléka. A visszafogott madarak átlagos minimum tartózkodási ideje 8,8 nap. A visszafogott madarak vonulási zsírtartalékának átlagos kategória értéke (0: nics zsír, 5: maximum) és átlagos testtömege az utolsó visszafogás alkalmával (zs = 1,7; tömeg: 7,31 g) nem volt lényegesen nagyobb, mint az első befogáskor (zs = 1,4; tömeg: 7,29).

A vonulás időbeli alakulása és az energetikai vizsgálatok alapján arra következtetünk, hogy a vonuló csilpcsalpfüzikék számára a tömördi töviskés növénytársulás fontos pihenőhely, de mint táplálkozási, energiafelhalmozási terület kevésbé jelentős.

Madárfaunisztikai megfigyelések Vas megyében, 2004

Kiss János

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, 9941 Óriszentpéter, Siskaszer 26/A

J. Kiss: Ornithological Observations in Vas County, 2004

The essay relates on certain ornithological observations near Óriszentpéter. Observed species include: carrion-crow (*Corvus corone corone*), moor-buzzard (*Circus aeruginosus*), red-footed falcon (*Falco vespertinus*), raven (*Corvus corax*) buzzard (*Buteo buteo*), tufted duck (*Aythya fuligula*), mute swan (*Cygnus olor*) golden eagle (*Aquila chrysaetos*), white-tailed eagle (*Haliaeetus albicilla*) hen harrier (*Circus cyaneus*), common kestrel (*Falco tinnunculus*) and eurasian sparrowhawk (*Accipiter nisus*)

Kormos varjú (*Corvus corone corone*) megfigyelése a Rába mellett

2004.04.06-án Németh Csabával tartottunk területbejárást a Rába, Rábagyarmat-Csörötnek közti szakaszán, amikor is egy barna rétihéját (*Circus aeruginosus*) hajtó

madárra lettünk figyelmesek. Távcsővel megnézve a madarat, összbenyomásunk alapján mindketten kormos varjúnak azonosítottuk. Sajnos a madár hangot nem adott, így azzal nem erősítette meg a határozásunkat, de a tőben is sötét, vaskos csőr, a dolmányos varjúra jellemző repülési mód mindkettőnk számára meggyőző volt. Az irodalmi adatok is azt mutatják, hogy a nyugati határszáron többször is észlelték ezt a fajt.

Kék vércse (*Falco vespertinus*) megfigyelése Óriszentpéteren

2004.04.21-én Óriszentpéter község határban egy iskolás csoportot vezettem, amikor is a Keserűszeri elágazóval szembeni bokorsor felett egy sólyomalkatú madárra lettem figyelmes. Először vörös vércsére gondoltam, azonban amikor a madár fordult feltűnt a sötét alsó része és megállapítottam, hogy egy hím kék vércse vadászik a terület felett. A madár egyenletesen távozott északi irányban, és rövid idő után eltűnt a szemem elől.

Holló (*Corvus corax*) fészkelése az Almásdi-erdőben

2004. telén ragadozó madár fészektérképezés közben sikerült egy pár holló revírjét beazonosítani, és azon belül 3 gallyfészket is találtam a területen. A tavaszi ellenőrzések során egyik fészekben egerészölyv (*Buteo buteo*) költött a másik két fészekben nem észleltem madarat, de a hollók ott tartózkodtak a területen. 2004.05.05-én újra a revírben tartózkodtam. Az ismert fészkekben most sem láttam a jelét a hollók költésének, azonban az öreg madarak most is ott tartózkodtak és fészekféltő viselkedést mutattak. A területen tovább haladva a telepített feketefenyő sor egy másik egyedén egyszer csak megpillantottam a fészket. A fészkekben 1 vagy 2 jól fejlett fióka volt, de pontos számukat nem tudtam meghatározni, mert az öregek riasztására lelapultak a fészkekben.

Kontyos réce (*Aythya fuligula*) költése a hegyhátszentjakabi Vadása-tavon

2003-ban és 2004 tavaszán többször is észleltem a kontyos réce jelenlétét a hegyhátszentjakabi Vadása II. tó ülepítőjén. Aztán 2004.07.30-án észleltem 1 tojót 5 fiókával. Ugyanekkor 1 pár bütykös hattyút (*Cygnus olor*) is észleltem 1 pelyhes fiókával. 2004.08.04-én és 12-én is láttam az 5 fiókát és a tojót. A hattyúfióka azonban eltűnt, és csak a 2 öreg madár tartózkodott a későbbiekben a területen. Elég késői, fejletlen példány volt, lehet, hogy elpusztult, vagy valami megfogta.

Ragadozó madarak Tömördön

2004.10.17-én és 18-án a Tömördi Madárvárta környékén igen sok ragadozó madár mozgott, köztük egy érdekes fajjal, a szirti sassal (*Aquila chrysaetos*).

Szirti sas (*Aquila chrysaetos*): 17-én 1 adult példányt két esetben is láttam a nap folyamán, először reggel 9 óra körül a tó irányából repült a kőszegi hegység felé, ekkor nem volt nálam távcső, majd később 13 óra körül a bokros mögötti Kőszeg felé elterülő szántók felett, figyeltem meg, mintegy 15-20 percen keresztül, távcsővel. Ekkor egerészölyvek társaságában keringet, akik időnként támadták, mire a madár egyre magasabbra emelkedett, majd elvitorlázott, Meszlen irányába.

Réti sas (*Haliaetus albicilla*): 18-án 1 ivarérett példány a tábor felett keringett.

Egerészölyv (*Buteo buteo*): 17-én 57 pld amelyből 47 pd. 2 csapatban volt látható a Kőszeg felé elterülő szántók felett. 18-án 15 példányt figyeltem meg.

Kékes rétihéja (*Circus cyaneus*): 17-én 4 tojó a tó környékén, 18-án 1 tojó pld.

Vörös vércse (*Falco tinnunculus*) : 17-én 1 pld Kőszegpaty irányába repült.

Karvaly (*Accipiter nisus*): 17-én 1 pld a madárvárta környékén, 18-án 1 tojó pld.

Érdekesebb madármegfigyelések Vas megyéből 2000-2004

Varga László

9700 Szombathely, Szent Márton u. 25. V./13.

L. Varga: Interesting Ornithological Observations from Vas County

The essay presents the most interesting data from the author's diary, from the last 4-5 years. The data supplement those published on the gravel pit at Gyöngyöshermán and the Vadása II Reservoir as well as includes yet unpublished data. Several species were left out of this list since these are to be evaluated separately.

Jelen dolgozathoz naplóból az érdekesebb adatokat gyűjtöttem ki, az elmúlt öt évből. Részben kiegészítendő a gyöngyöshermáni kavicsbányáról - Szombathely-Gyöngyöshermán - (A gyöngyöshermáni kavicsbánya-tavon végzett madármegfigyelések rövid összegzése, Vasi Szemle 1999. LIII. Évfolyam 1. szám: 63-75) és a Vadása II. víztározóról – Hegyhátszentjakab - (A Vadása II. víztározón végzett madármegfigyelések összegzése, Cinege, Vasi Madártani Tájékoztató, 2003, 8. szám: 29-35) korábban írtakat, részben eddig nem közölt megfigyeléseimet ismertetem. Számos fajt most kihagytam, mert ezeket külön-külön lesz érdemes kiértékelni (pl.: nagy kócsag, darázsölyv, holló, búbos cinege, hegyi billegető stb.).

Szintén külön kiértékelést érdemel a szombathelyi Csónakázó-tó is. Az alábbiakban, rendszertani sorrendben ismertetem az adatokat.

Kis vöcsök (*Tachybaptus ruficollis*): 2002. 01. 08. Egyházashollós, Rába 1 pld., 11.07. Gersekarát, Sárvíz-tó 1 pld., 2003. 11. 12. Gyöngyöshermán, kavicsbánya 1 pld. és ugyanott 2004. 08. 24. 2 ad. pld.

Búbos vöcsök (*Podiceps cristatus*): Gyöngyöshermán, kavicsbánya: 2001. 07.13. 1 pár + 2 juv., 2004. 03. 17. 1 pld., 03. 31. 3 pár, 06. 24. 2 pár, az egyik 2 fiókával, 08. 24. és 09. 02. 4 pld., Gersekarát, Sárvíz-tó: 2002. 11. 07. 14 pld., 2003. 03. 28. 3 pár, 10. 30. 5 pld., 2004. 04. 01. 2 pld.

Vörös gém (*Ardea purpurea*): Nemeskeresztúr, Marcal 1 imm. pld.

Törpegém (*Ixobrychus minutus*): Gyöngyöshermán, kavicsbánya: 1 pár 2004. 06. 24. és 29.

Bütykös hattyú (*Cygnos olor*): Hegyhátszentjakab, a Vadása II. tározón 1 pár fészelt 2004- ben, 06. 22-én 3 fióka, 07. 09-én már csak 1 fióka volt, míg 08. 18-án már csak 1 öreg madár volt a tavon.

Nílusi lúd (*Alopochen aegyptiacus*): Váratlan volt ezen afrikai madarak felbukkanása 2004. 03.31-én Gyöngyöshermánban. A kavicsbánya menti vetésen csipegetett 3 imm., majd ivott egy tócsából. 50 m-re közelítettem meg őket, majd egy órán át libapásztor-kodtam, míg feleségem kihozta a fényképezőgépet. Sajnos a géptől megijedtek, így a fotók gyengén sikerültek. A madarak berepültek a tó egyik zátonyára, sokáig ott időztek, majd úszkáltak egyik zátonytól a másikig. A ludakon nem volt gyűrű vagy más jelölés.

Fütyülő réce (*Anas penelope*): 2003. 10. 30. Gersekarát, Sárvíz-tó 1 hím + 2 tojó, 11. 12. Gyöngyöshermán, kavicsbánya 1 tojó, 12. 09. Hegyhátszentjakab, Vadása I. 1 tojó, 2004. 10. 05. Vadása II. 1 pár, 10. 14. 1 hím + 2 tojó.

Csörgő réce (*Anas crecca*): 2004. 03. 17. Gyöngyöshermán 12 pld., 03. 24. Óriszentpéter, Bárkás-tó 1 pár, 03. 25. Vadása II. 2 pár + 1 hím, 03. 31. Gyöngyöshermán 8 pld., 04. 01. Molnaszecsőd, belvízen 7 pld., 08. 18. és 08. 27. Vadása II. 1 tojó, u.ott 09. 09. 3 pld., és 09. 14. 2 pld., 09. 24. Tömörd, Nagy-tó 7 pld., 10. 28. Vadása II. 1 pár

Nyílfarkú réce (*Anas acuta*): 2004. 03. 12. Vadása II. 1 pár, 03. 17. Gyöngyöshermán 1 hím

Böjti réce (*Anas querquedula*): 2004. 03. 17. Gyöngyöshermán 2 pár, 03. 19. Vadása II. 4 pár + 1 hím, 03. 31. Gyöngyöshermán 14 pld., 04. 01. Molnaszecsőd, belvízen 26 pld., 04. 16. Csákánydoroszló, 8-as út menti kis kavicsbánya.

Kanalas réce (*Anas clypeata*): Gyöngyöshermán: 2003. 11. 12. 1 tojó, 2004. 03. 17. 2 pár

Üstökös réce (*Netta rufina*): 2004. 03. 17. Gyöngyöshermán 1 pár

Barátréce (*Aythya ferina*): Gyöngyöshermán: 2004. 03. 17. 82 pld., 08. 24. 5 pld., 09. 02. 4 juv. pld., Döröske, víztározó 3 hím + 2 tojó 04. 01. , Vadása II. 1 hím 07. 23.

Kontyos réce (*Aythya fuligula*): 2004. 03. 17. Gyöngyöshermán 3 hím, 2004-ben a Vadása II víztározón április-májusban (04. 28. és 05. 05.) 2 pár, 06. 02-án és 06. 22-én 1 pár + 2 hím tartózkodott, 07. 09. 1 tojó 7 fiókával, 07. 23. 5 fióka, 07. 27-én az 5 fiókás tojó mellett 1 másik tojó is felbukkant, u.ez 08. 18. és 08. 27., 09. 05. 2 tojó/juv.

Hegyi réce (*Aythya marila*): 2003. 11. 12. Gyöngyöshermán 1 tojó + 1 juv. pld.

Füstös réce (*Melanitta fusca*): 2003. 11. 12. Gyöngyöshermán 2 tojó/imm. pld.

- Nagy bukó (*Mergus merganser*): 2003. 11. 12. Gyöngyöshermán 1 juv. pld.
- Barna kánya (*Milvus migrans*): 2000. 06. 13. Szombathely, a Pelikán park felett 1 pld., 06. 23. Körmend, Rába 1 pld., 2001. 09. 19. Vép, Bánmajor 1 pld., 2002. 09. 18. Vasalja, Pinka 1 pld., 2003. 04. 15. Csákánydoroszló, 8-as út mente 1 pld, 05. 20. Rábagyarmat, Rába 1 pld., 2004. 06. 23. Molnaszecsőd, árvízen 1 pld.
- Rétisas (*Haliaeetus albicilla*): 2001. 09.06. Káld, Pusztalánc 1 ad, 2003. 08. 01. Kemestaródfa Pinka 1 imm. pld., 2004. 07. 08. Molnaszecsőd, Csörnök mente 1 ad. pld.
- Fakó rétihéja (*Circus macrourus*): 2000. 04. 21. Szombathely, Sárdi-dűlő 1 hím pld.
- Hamvas rétihéja (*Circus pygargus*): 2000. 05. 14. Csehimindszent, Poty-pusztá 1 tojó, 2001. 04. 25. Kisunyom, Jáki-Sorok 1 hím + 1 tojó, 04. 26. Sorkifalud 1 hím és 1 tojó együtt, 04. 27. Duka 1 tojó, 2001. 04. 28. Kenyeri, ürgés legelő 1 hím, 2002. 04. 16. Magyar- nádalja 1 hím, 2003. 04. 23. Felsőmarác 1 hím, 2004. 04. 21. Hegyhátszentjakab és Szőce 1 hím, valamint Nemesrempehollós 1 tojó, 04. 27. Halogy 1 tojó pld.
- Halászsas (*Pandion haliaetus*): 2002. 04. 09-én Miklós Sándor gépkocsivezető Gersekaráton gázvezeték karbantartása során, egy 20 kV-os légvezeték oszlopa alatt egy elpusztult, finn gyűrűs madarat talált. A madarat átadta az arra járó Tóth János erdésznek, akitől másnap elhoztam és átadtam a Savaria Múzeumban Dankovics Róbertnek, aki preparálta azt. A gyűrűzés dátuma: 1996. 07. 10., helye: Tammissaari, Ekenas, Uusimaa, Finnország, kora: fióka. 2002. 09. 25. Tömörd 1 pld. átrepült, 2004. 04. 01. Gersekarát, Sárvíz-tó 1 pld.
- Kék vércse (*Falco vespertinus*): 2000. 04. 28. Hosszúpereszteg 2 hím pld. együtt.
- Kis sólyom (*Falco columbarius*): 2002. 01. 10. Vönöck 1 tojó/imm. pld.
- Vándorsólyom (*Falco peregrinus*): 2002. 08. 16. Kemestaródfa 1 ad., 11. 13. Szőce 1 imm. hím, 2004. 10. 17. Szombathely 1 ad a belváros felett.
- Guvat (*Rallus aquaticus*): 2003. 10. 30. Gersekarát, Sárvíz-tó 1 pld., 11. 12. Gyöngyöshermán 1 pld., u.ott 2004. 03. 31. 1-2 pld.
- Kis vízicsibe (*Porzana parva*): 2004. 04. 21. Vadása II. 1 hím pld.
- Szárccsa (*Fulica atra*): a Vadása II. tározón 2004. 07. 24-én bukkant fel újra 1 pld-t, majd 07. 27-én 2 ad pld., 08. 27. 3 ad. és 09. 05. 2 ad. pld.
- Kis lile (*Charadrius dubius*): Gyöngyöshermán: 2001. 07. 13. 1 pld., 2004. 03. 31. 3 pld., 06. 24. 3 pld., 2003. 07. 24. Őrimagyarósd, kavicsbánya 1 pld., 2004. 06. 22. Halogy, belvízen 2 pld.
- Aranylile (*Pluvialis apricaria*): 2002. 05. 17. Ják, Felsőnyírvármajor 1 nyári tollazatú pld. bíbicekkel vízálláson.
- Havasi partfutó (*Calidris alpina*): 2000. 09. 15. Keléd, halastó 1 fekete hasú pld.
- Pajzsoscankó (*Philomachus pugnax*): 2003. 03. 07. Szarvaskend, belvízen 1 pld. bíbicekkel, 2004. 07. 08. Molnaszecsőd, belvízen 5 hím + 3 tojó más parti madarakkal.
- Sárszalonka (*Gallinago gallinago*): 2003. 03. 07. Szarvaskend 1 pld., 2004. 04. 01. Molnaszecsőd 1 pld., 09. 02. Gyöngyöshermán 1 pld.
- Nagy póling (*Numenius arquata*): 2001. 07. 27. Püspökmolnári, Rába 1 pld., 10.12. Nemes-kocs, Marcal 1 pld., 11. 09. Mesteri, legelőn kb. 5 pld., 11. 16. Gérce, legelőn 15 pld., 2003. 08. 01. Pinkamindszent, legelőn 1 pld., 2004. 08. 24. Gyöngyöshermán 1 pld.
- Füstös cankó (*Tringa erythropus*): 2004. 07. 08. Molnaszecsőd, belvízen 1 ad. más fajokkal.
- Pirolábú cankó (*Tringa totanus*): 2003. 03. 07. Szarvaskend 1 pld., 2004. 03. 17. Gyöngyös-hermán 1 pld., 07. 08. Molnaszecsőd 2 pld.

- Szürke cankó (*Tringa nebularia*): 2001. 04. 27. Hosszúpereszteg, Kodó 2 pld., 2004. 04.15. Molnaszecsőd, belvízen 1 pld. és u.ott 07. 08. 14 pld.
- Erdei cankó (*Tringa ochropus*): 2000. 05. 31. Boba, legelőn 2 pld., 06. 02. Balogunyom, Perint 1 pld., 10. 17. Rábahídvég, Rába 1 pld., 2001. 07. 10. Mersevát, halastó 1 pld., 2002. 04. 09. Csörötnek, Rába 3 pld., 2003. 08. 05. Hegyhátszentmárton, Rába-völgy 5 pld., 2004. 03. 17. Gyöngyöshermán 2 pld., 03. 19. Vadása II. 1 pld., 03. 30. Horvát- nádálja, árvízen 2 pld., 03. 31. Gy.hermán 1 pld., 04. 01. Molnaszecsőd 8 pld. és u.ott 04. 15. 5 pld., 06. 29. Gy.hermán 1 pld. és Magyarnádálja, árvízen 1 pld., 09. 02. Gy.hermán 1 pld.
- Réti cankó (*Tringa glareola*): 2001. 04. 27. Hosszúpereszteg, Kodó 2 pld., 2004. 07. 08. Mol-naszecsőd 40 pld., 08. 24. Gyöngyöshermán 5 pld. és u.ott 09. 02. 3 pld.
- Billegetőcankó (*Actitis hypoleucos*): 2001. 07.10. Mersevát, halastó 1 pld., 07.13. Gyöngyös- hermán 1 pld., 2004. 04. 15. Vadása I., strand 1 pld., u.ott 04. 21. 2 pld. (+Vadása II. 2 pld.), u.ott 04. 28. 4 pld., 05. 05. Vadása II. 2 pld., u.ott 07. 25. 1 pld., 08. 24. és 09.02. Gyöngyöshermán 1-1 pld.
- Viharsirály (*Larus canus*): 2003. 03. 07. Szarvaskend, belvízen 1 pld. dankasirályokkal, 2004. 03. 17. Gyöngyöshermán 15 pld (ad+imm) 300 pld dankasirályal, u.ott 06. 24. 1 pár I már repülő fiókával és ugyanezek 06. 29-én is.
- Sárgalábú sirály (*Larus cachinnans*): 2002. 07. 03. Ivánc 1 ad pld szántó traktor mellett raga- dozókkal és gólyákkal, 2004. 06. 24. Gyöngyöshermán 11 pld és u.ott 06. 29. 50 pld, vegyesen ad, 2. éves és juv.
- Küszvágó csér (*Sterna hirundo*): Gyöngyöshermán: 2001. 07. 13. 2 pár 2-2 fiókával, 2004. 06. 24. 1 pár + 1 pld. és 06. 29. 2 pár, az egyik párnak 2 tojása volt az egyik zátonyon.
- Kormos szerkő (*Chlidonias niger*): Gyöngyöshermán: 2004. 06. 24. 2 pld., 08. 24. 1 juv., 09. 02. 1 juv. pld., Vadása II. 1 juv. pld. 07. 25.
- Hamvas küllő (*Picus canus*): 2000. 02. 13. Hegyháthodász, égeresben 1 pld., 05.14. Bögte, cseresben szólt, 05.23. Egyházashollós, Rába mente 1 pld., 07.28. E.hollós, Hollósi-erdő 2 pld., 10.20. Mikosszéplak, Szajk 1 hím, 2001. 03. 11. Cák, kőbánya 1 pld., 03. 28. Kám, Szakotai-patak szólt és Vasvár, Szentkút 2 pld., 04. 20. Gersekarát, Hársas 1 pld., 05. 17. Hollósi-erdő 1 pld., 05.24. Egyházashetye, 117 éves tölgyesben 1 pld.,2002. 02.15. Rábagyarmat, a falu K-i szélén szólt és Hegyhátszentmárton, Császár tanya 1 pld., 03.19. Sorkikápolna, Tótfalu 1 pld., 03.30. Csákánydoroszló, Bükkösi-rét, égeresben 1 hím, 05.15. Kondorfa, Golincosfa 1 hím, 2003. 02. 28. Katafa, Hegyhát-perem 1 szól, 03.07. Szarvaskend, gyertyános-tölgyes-bükkösben 1 pld, 03.26. Rönök, Alsórönök, gyertyánosban 1 hím, 03.28. R.gyarmat, Kanta-hegy 1 hím, 04. 01. R.gyar- mat, Pap-irtás 2 pld., 05.14. Kondorfa, Alvég 1 szólt, 10. 17. Felsőmarác, Szeg-fa 1 hím, 12.03. Nagymizdó, Hegyhát-perem 1 tojó, 2004. 02.06. Döröske, Hegyhát-perem 1 pld., 03.30.Hegyhátszentjakab, Vadása 1 tojó, 04.01. Döröske 1 hím, 04.21. Halastó, bükkösben szólt, 05.31. Sé, Parkerdő 1 hím, 08.11. Csákánydoroszló, Felső-erdő szólt, 09.29. Kondorfa, Ürögölgy 1 hím pld.
- Erdei pacsirta (*Lullula arborea*): 2000. 05. 03. Kemenessömjén 1 éneklő, 05. 09. Sitke 4 éneklő, 05. 10. Egervölgy, lőtér 1 éneklő, 09. 21. Sitke 3 pld., ének is, 2001. 04. 28. Kenyeri, ürgés legelő 4 éneklő, 2002. 05. 17. Rábagyarmat, Kanta-hegy 2 éneklő, 2003. 04. 13. Kétvölgy, Permise 1 éneklő.
- Parlagi pityer (*Anthus campestris*): 2001. 04. 28. Kenyeri, ürgés legelő 1 pld.

Havasi pityer (*Anthus spinoletta*): 2002. 01. 05. Szombathely, Perint 1 pld.
 Csonttollú (*Bombycilla garrulus*): 2001. 01. 20. Szombathely 30 pld. a belvárosban
 Karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*): 2004. 05. 05. és 05. 13. Hegyhátszentjakab, Vadása
 1-1 éneklő
 Kerti poszáta (*Sylvia borin*): 2003. 05. 21. Rábagyarmat, Rába 1 éneklő.
 Barkóscinege (*Panurus biarmicus*): 2003. 10. 30. Gersekarát, Sárvíz-tó 3 pld., 2004.
 03. 17. és 03. 31. Gyöngyöshermán 1-1 pár.
 Kormosfejű cinege (*Parus montanus*): 2000. 11. 01. Szombathely, Jáki úti temető 2
 pld., 2002. 04. 09. Rátót, lucosban 1 pár, 05. 01. Velem, Borha-forrás 1 pld.,
 06.19. Bozsok, Szentkút-forrás 3 pld., 08. 28. Rábagyarmat, Szent László-forrás
 2 pld., 08. 29. Hegy- hátszentmárton, Németfalumajor szólt, 09. 08. Kőszeg,
 Hét-forrás szólt, 09. 22. Tő- mörd, Ilona-völgy 1 pld., 2003. 01.15.
 Kemestaródfa, cinegecsapattal 1 pld., 04. 03. Vasszentmihály, szólt a medvesi
 út közelében, 05. 04. Kőszeg, 1-1 pld a Szabóhegyen és az Okmányosnál, 05.
 07. Pinkamindszent, lucosban szólt, 10. 18. Gasztony, Mária-kert 2
 cinegecsapatban 1-1 pld., 2004. 01. 20. Pinkamindszent 1 pld., 01. 21.
 Gasztony 2 pld(pár) és 02. 17. 1 pár (!), 03. 30. Rönök, Alsórönök 1 pár (!), 04.
 16. Jakabháza 1 hím, éneklő.

A Marcal-medence madárvilága

Aczél Gergely

9532 Külsővat, Raffel M. u.1.

G. Aczél: Avifauna of the Marcal Basin

The wildlife of the Marcal Basin has formed out owing to the drastic changes following the drainage works started in the 1860s. Various swamps, meadows, forests constitute the basin's natural values. The author of the essay has started his observations in 1994 in the environs of Külsővat, then gradually extended to further areas of the basin. During the 10-year survey, 145 bird species were recorded. The essay lists some of the most interesting species.

A Marcal-medence mai élővilága az 1860-as években kezdődő lecsapolási munkák következtében történő drasztikus változás következtében alakult ki. Természeti értékei közé tartoznak mocsarai, sík- és dombvidéki rétjei, liget és láperdői. Jellemző fafajai a nyárfák és az akácfák, de kisebb foltokban égeresekre is lelni. Megfigyeléseimet 1994-ben kezdtem el Külsővat környékén, majd fokozatosan terjesztettem ki a medence távolabbi területeire is, míg végül mára már a Marcal Kemeneshőgyésztől Kamondig terjedő szakaszát járom be rendszeresen. A 10 éves kutatásaim során 145 madárfajt regisztráltam a területen. Ezek közül most csak pár érdekesebbet közlök:

Kárókatona (*Phalacrocorax carbo*): Egyszeri megfigyelés 2004. április 2-án 4-5 fős csapat Marcalgergelyi környékén.

Bölgőbika (*Botaurus stellaris*): 2004. május 23-án zavartam fel egy példányt a Külsővat Marcal menti vidékéről.

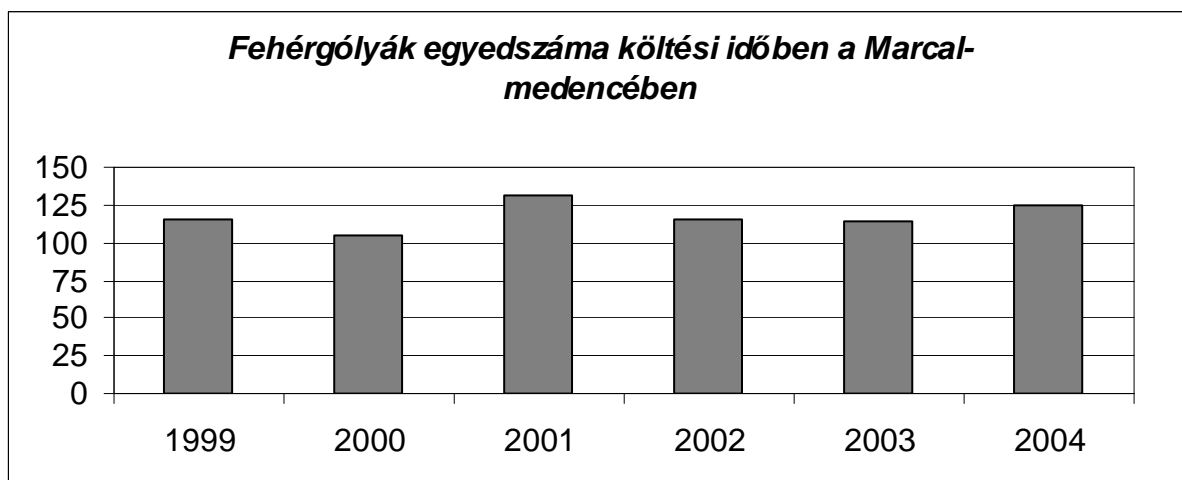
Törpegém (*Ixobrychus minutus*): Az első adatom erről a madárról 1995 augusztus 23-áról származik, mikor Külsővatnál megpillantottam a nádszegélyben. Majd 2003-ban és 2004-ben is sikerült egyszer megfigyelnem Külsővatnál.

Bakcsó (*Nycticorax nycticorax*): egyszeri megfigyelésem a területen 2004. augusztus 6-án 1 fiatal példány Külsővatnál.

Vörösgém (*Ardea purpurea*): 2004. augusztus 5-14-ig két vörösgém volt megfigyelhető a Marcal Külsővat és Marcalgergelyi szakaszán.

Feketególya (*Ciconia nigra*): 1994-től kezdődően vannak adataim 1-2 egyed Feketególya átrepüléséről a területen. Nagyobb számban 2004. augusztus elején volt megfigyelhető, mikor Külsővat és Marcalgergelyi közötti kiöntésnél napokon át 20-25 feketególya táplálkozott a réteken visszamaradt halakból.

Fehérgólya (*Ciconia ciconia*): 1999 óta mérem fel a Marcal-medencét övező 22 falu Fehérgólya állományát. Az állomány stabil. Évente átlagban 62 fióka repül ki.

Kanalasgém (*Platalea leucorodia*): Egyetlen megfigyelési adat 2004. augusztus 5-én 1 példány a Külsővat környéki Marcal kiöntésénél.

Nyílfarkú réce (*Anas acuta*): Egyszeri megfigyelés 2004. április 2-án Marcalgergelyi határában 10-20 fős csapat a Marcal kiöntésében.

Kanalas réce (*Anas clypeata*): 2004. április 2. Marcalgergelyi határában 2 példány. 2004. április 3. Bánhalma Marcal menti területén 1 példány, ill. Kamondnán 3 példány.

Fütyülő réce (*Anas penelope*): Marcalgergelyi határában figyeltem meg 2004. április 2-án egyszeri alkalommal néhány egyedet, amint a réteket elborított vízen úszkáltak.

Böjti réce (*Anas querquedula*): Az első észlelésem a területről 2001. április 1-én Külsővatnál 4 példányt láttam. Majd 2004. áprilisában a Marcal kiöntésének köszönhetően nagy számban voltak megfigyelhetőek végig a Marcal-medencében.

Barátréce (*Aythya ferina*): A 2004-es Marcal áradásánál nagy tömegben lehetett megfigyelni őket végig a Marcal mentén.

Üstökösréce (*Netta rufina*): 2004. április 2-án Külsővatnál a kiöntésben, április 3-án pedig Bánhalmánál a kiöntésben figyeltem meg 4 példányt.

- Cigányréce (*Aythya nyroca*): Egyszeri megfigyelésem 2004. április 3-án a Kamond és a vasút közötti kiöntésben 4 példány.
- Kontyos réce (*Aythya fuligula*): Egyetlen megfigyelésem egy pár a mersevátai tőzegtónál 1998. október 3-án.
- Kerceréce (*Bucephala clangula*): Egyszeri megfigyelés 2004. április 2-án a Külsővat menti Marcal kiöntésben 1 példány.
- Halászsas (*Pandion haliaetus*) : Egyetlen megfigyelésem 2004. április 3-án a Kamond és a vasúti sín közötti kiöntésnél, mikor egy halat rabolt.
- Hamvas rétihéja (*Circus pygargus*): Az első megfigyelésem 1997. május 1. a Külsővat melletti Fűztó-pusztánál. 2-3 éve rendszeresen fészkel a Csögle környéki nádasokban és aranyvesszősben.
- Kék vércse (*Falco vespertinus*): Egyszeri megfigyelés Külsővat környékén 1999. május 16-án 6-8 példány, amint bogarakra vadásztak.
- Kabasólyom (*Falco subbuteo*): Az első megfigyelésem 2000-ben történt Külsővat környékén 1 példány, azóta többször láttam a területen és idén valószínűleg fészkel is Külsővat határában.
- Kerecsensólyom (*Falco cherrug*): Egyszeri megfigyelés 2004. augusztus 14-én Külsővat környékén 2 példány.
- Haris (*Crex crex*): Először 1999 májusában hallottam harist Külsővat környékén. Azóta nagyon változó helyeken és mértékben lehet őket újra hallani.
- Guvat (*Rallus aquaticus*): 2004. augusztus 6-án a Marcal Külsővati szakaszán késő délután hallatta a hangját.
- Daru (*Grus grus*): Egyszeri megfigyelésem a Csögle Marcal menti szántóin 2004. április 3-án 4 példány.
- Gulipán (*Recurvirostra avosetta*): 2004. április 2-án a Marcalgergelyi és Külsővat közötti kiöntésben volt látható 3 példány.
- Gólyatöcs (*Himantopus himantopus*): 2004. április 2-án Külsővat határában volt látható 2 példány a kiöntésben, majd 2004 április 3-án 1 példány a nagypirítói lápréteken.
- Kis lile (*Charadrius dubius*): Egyszeri megfigyelés 1994. augusztus 28-án a marcalgergelyi Újmajorban 1 példány.
- Parti lile (*Charadrius hiaticula*): Egyszeri megfigyelés 1997. júniusában több napon át volt megfigyelhető egy pár a marcalgergelyi Újmajorban. Valószínűleg költéssel is próbálkoztak.
- Erdei cankó (*Tinga ochropus*): Az első megfigyelésem 1997 júniusában Marcalgergelyinél egy belvizes trágyalerakó telepen. A faj vonulás idejében sekélyebb vizek kialakulása esetén rendszeresen megfigyelhető a területen.
- Szürke cankó (*Tringa nebularia*): 2004. augusztus 5-től 14-ig 15 szürke cankó volt látható a Marcal Külsővati szakaszán a kiöntések mentén.
- Nagy póling (*Numenius arquata*): 1996-tól vannak adataim a Marcal mentén való előfordulásukról kisebb-nagyobb létszámban. Nagypirítónál rendszeresen fészkelnek.
- Pajzsos cankó (*Philomachus pugnax*): Az első megfigyelésem 1997 június 21-én volt a marcalgergelyi Újmajornál 1 példány. Majd ugyanitt 2 példányt láttam 2001 március 15-én. 2004. április 2-án több napon át 45-50 fős pajzsos cankó csapat táplálkozott a Külsővat menti területeken.
- Gyöngybagoly (*Tyto alba*): A 2001-ben a környék 16 falvában végzett gyöngybagoly felmérésen 5 falu templomtornyában találtunk gyöngybaglyot ebből 2-ben bizonyítottan fészkel. 2000-2004-ig 4 gyöngybagoly költőládát helyeztem ki 3 faluban, és további költőládák kihelyezése van tervezve.

- Lappantyú (*Caprimulgus europaeus*): Egyszeri megfigyelés 2003. május 1-én a naplemente után Külsővatnál elrepült a fejem felett 1 példány.
- Fekete harkály (*Dryocopus martius*): Az első adatom erről a madárról 1999. április 1-ről van. Akkor az izsákfai erdőben figyeltem meg, majd 2000 szeptemberében, és 2004 augusztusában Külsővat határában láttam átrepülni 1-1 példányt.
- Kékbegy (*Luscinia svecica*): Egyszeri megfigyelés 1999. június 5-én Celldömölk határában 1 példány.
- Hantmadár (*Oenanthe oenanthe*): Egyetlen megfigyelésem 1997. október 4-én Külsővat melletti szántóföldön.
- Holló (*Corvus corax*): Az első adataim 1999 októberéből valók, mikor 2 hollót láttam Külsővat felett. Azóta szinte minden évben megfigyeltem őket a területen. 2003-ban már sikeresen fészkel a szalóki erdőben és 3 fiatalot repítettek ki.
- Keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*): Egyszeri megfigyelés Külsővaton 2002. december 28-án amint egy csapat keresztcsőrű fenyőtobozokat nyitogatott.

Adatok a Répce-sík madárvilágához

Fehér István

9662 Tompaládony, Kossuth L. u. 2.

I. Fehér: Contributions to the Répce Plain's Bird Fauna

The author collects data on the occurrence of the bird species nesting and migrating near Tompaládony. The essay includes some yet unpublished data.

Az 1980-as évek óta gyűjtök adatokat a lakóhelyem (Tompaládony) környékén költő és vonulási időszakban megfigyelhető madárfajok előfordulásáról. Ebben a tanulmányban korábban még nem közölt adatokat ismertetem.

Búbos vöcsök (*Podiceps cristatus*): 1996 óta a Cséri-halastvakon alkalmi fészkelő.

Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps grisigena*): 1989. április 7-én 2 példány tartózkodott egy kubikgödörben Nagygeresdnél.

Füles vöcsök (*Podiceps auritus*): 1989. december 28-án 1 példányt figyeltem meg kis vöcsök társaságában.

Bölömbika (*Botaurus stellaris*): 1999. március 6-án Nagygeresdnél, a Répce menti rekettyésből szállt fel egy példány.

Bakcsó (*Nycticorax nycticorax*): 1989 és 2002 között többször előfordult egy-egy példány a Répcén, illetve a környező kavicsbánya tavaknál.

Üstökösgém (*Ardeola ralloides*): 1989 őszén 1 kifejlett példány tartózkodott a nagygeresdi kavicsbánya füzesében.

Vörös gém (*Ardea purpurea*): 1989 és 2004 között, vonulási időszakokban többször megfigyeltem.

Fekete gólya (*Ciconia nigra*): Vonulási időszakokban alkalmi vendég a Répce mentén.

Fehér gólya (*Ciconia ciconia*): Őszi vonulási időszakban a Répce menti rétek a gólyák fontos gyülekező helyei. 1989. augusztus 1-én 49 példány figyeltem meg a nagygeresdi réten.

- Kanalasgém (*Platalea leucorodia*): 1989. augusztus 2-án 1 példány tartózkodott a nagygeresdi réten.
- Nyári lúd (*Anser anser*): Ha a Répcse árvíz esetén kiönt, a vízzel elárasztott réteken, elsősorban az őszi vonulási időszakban többször előfordult.
- Kendermagos réce (*Anas strepera*): 1992. április 15-én és 2000. október 29.-én a Cséri-halastavakon fordult elő egy-egy hím példány.
- Cigányréce (*Aythya nyroca*): Vonulási időszakokban egy-egy példányát megfigyeltem.
- Pehelyréce (*Somateria mollissima*): 1989. szeptember 16-án a nagygeresdi kubikgödrökben 1 hím és 2 tojó példány tartózkodott.
- Füstös réce (*Melanitta fusca*): 1989. február 6-án 1 hím példányt figyeltem meg a Répcse répceszentgyörgyi szakaszán.
- Nagy bukó (*Mergus merganser*): 1989. október 28-án a Cséri-halastavakon figyeltem meg egy párt.
- Darázsöly (*Pernis apivorus*): 2001. augusztus 5-én 1 pld darázfészket kapart ki a talajból.
- Halászsas (*Pandion haliaetus*): Vonulási időszakokban a Répcse menti fákon és a halastavak közelében gyakran megfigyeltem.
- Kis sólyom (*Falco columbarius*): Ritka téli vendég a Répcse mentén.
- Vándorsólyom (*Falco peregrinus*): Ritka téli vendég a területen.
- Gulipán (*Recurvirostra avosetta*): 1991 május 22-én egy elöntésben figyeltem meg 2 példányt Tompaládony határában.
- Gólyatöcs (*Himantopus himantopus*): A Cséri-halastavakon 2002. május 10-én láttam 1 párt.
- Parti lile (*Charadrius hiaticula*): 1989. évi árvíz idején 2 pld tartózkodott a nagygeresdi réteken.
- Sarki partfutó (*Calidris canutus*): 1989. augusztus 15-én egy nászruhás példányt figyeltem meg más partimadarak között.
- Apró partfutó (*Calidris minuta*): 1989. augusztus 18-án 3 példányt figyeltem a nagygeresdi réteken.
- Temminck-partfutó (*Calidris temminckii*): A Cséri-halastavon 2001-ben és 2002-ben többször megjelent.
- Havasi partfutó (*Calidris alpina*): Őszi vonulási időszakban ritka vendég.
- Pajzsos cankó (*Philomachus pugnax*): Csapadékos években a nagygeresdi réteken és vízzel borított szántókon ritkán megfigyelhető.
- Kis sárszalonka (*Lymnocyptes minimus*): Egy-egy példányt láttam vonulási időszakban a nagygeresdi réteken.
- Nagy sárszalonka (*Gallinago media*): 1989. augusztus 7-én a nagygeresdi réten 1 példány tartózkodott.
- Nagy goda (*Limosa limosa*): 1992. március 25-én 6 példány repült a nagygeresdi rét felett.
- Kis póling (*Numenius phaeopus*): 1989-ben négy alkalommal fordult elő a nagygeresdi réten 2-3, illetve 4 példából álló csapata.
- Nagy póling (*Numenius arquata*): 1988. szeptember 6-án és 7-én 41 példányt figyeltem meg a tompaládonyi réten.
- Küszvágó csér (*Sterna hirundo*): A Cséri-halastavon költési időszak után többször megfigyeltem kóborló példányait.
- Kormos szerkő (*Chlidonias niger*): Nagyobb árvizek esetén rendszeresen megjelennek kisebb csapatai a nagygeresdi rétek felett.

Fehérszárnyú szerkő (*Chlidonias leucopterus*): 1991. május 21-én a nagygeresdi kiöntés felett figyeltem meg 1 példányt kormos szerkők társaságában.

Jégmadár (*Alcedo atthis*): Általában költési időszak után kóborol a Répcén és környékén.

Kucsmás billegető (*Motacilla flava feldegg*): 1991. május 30-án egy párt figyeltem meg a nagygeresdi réten. 1997. május 27-én és június 3-án láttam 1-1 hím példányt ugyanott.

Nagy fülemüle (*Luscinia luscinia*): 1992 és 1993 nyarának végén láttam 1-1 példányt a Répce menti kubikokban.

Fülemülesitke (*Acrocephalus melanopogon*): Őszi vonulás idején a kavicsbányák tavainál megfigyelhető.

Sisegő füzike (*Phylloscopus sibilatrix*): Vonulási időszakban a Répce menti üzesekben és nyarasokban szórányosan megfigyelhető.

Herpetológiai kutatások a Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület keretei között 2004-ben

Dankovics Róbert

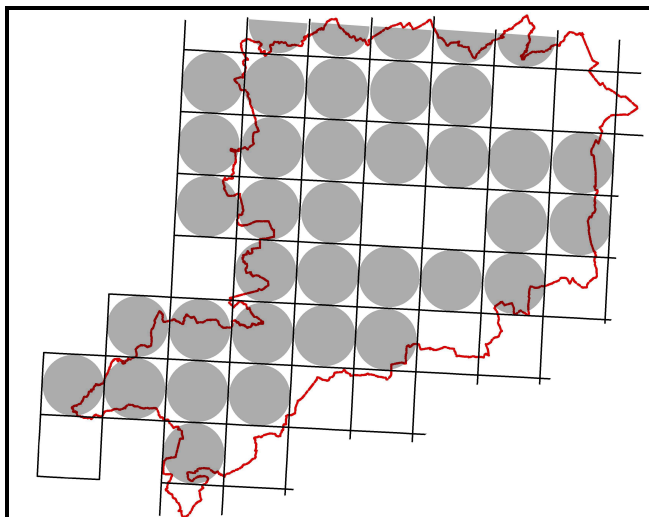
9721 Gencsapáti, Ady E. u. 49.

R. Dankovics: Herpetological Research Within the Frames of the “Chernel István” Ornithological and Nature Conservation Society in 2004

Our society has joined the Hungarian amphibian and reptilian fauna research in the early 1980s. Herpetological surveys have continuously been carried out in Vas County for decades, still, there are white spots on the map of Vas County where the occurring species are unknown. Further surveys are needed in the indicated UTM square for a detailed exploration. Beyond the knowledge on occurrences, the nature protection needs reliable data on the population dimensions, reproduction sites, threatening factors and the possible measures of protection.

Egyesületünk az 1980-as évek elején kapcsolódott be hazai kételtű és hüllő faunisztikai kutatásokba. Annak ellenére, hogy több évtizede folyik megyénk herpetológiai vizsgálata, napjainkban is vannak fehér foltok Vas megye térképén (1. ábra), ahol nem ismertek az ott előforduló fajok. További kutatások szükségesek a megjelölt UTM négyzetekben is, azok részletes feltárása érdekében.

A jelenlét-hiány ismeretén felül a természetvédelemnek megbízható adatokra van szüksége az egyes fajok állomány nagyságáról, szaporodóhelyeiről és azok állapotáról, a fajokat veszélyeztető tényezőkről, a védelem lehetséges eszközeiről. Az idei évben, Vas és Győr-Sopron-Moson megye területén, több herpetológiai témájú természetvédelmi kutatásban is részt vett egyesületünk.

1. ábra: Vas megye 10x10 km UTM térképe. A fehérben maradt négyzetekben, a kutatás hiánya miatt, nem ismert kételtű és hüllő előfordulási adata.

A Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság területén, a Hanságban, a Soproni-hegységben és a Holt-Marcál mentén Győrtől délre, a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer (NBmR) keretében folytak vizsgálatok a kijelölt mintavételi területeken. E mintavételek célja, hosszú távú adatszolgáltatás – a tervek szerint több évtizeden keresztül folytatódó adatgyűjtés valósulna meg - az e területeken előforduló fajok állományairól, azok környezetében tapasztalt változásokról. A cél adott terület valamennyi kételtű és hüllő fájának vizsgálata, de minden kutatott területnek van „kiválasztott” faja. E fajokat fokozott érdeklődés kíséri napjainkban. A Holt-Marcál menti mintavételi területen például a mocsári teknős (*Emys orbicularis*) populációjának állapotfelvétele az elsődleges cél, amely élőhelyeinek visszaszorulása miatt Európában és hazánkban is csökkenő állományosságú hüllőfaj.

A rákosi vipera (*Vipera ursinii rakosiensis*) alfaj monitoring vizsgálatába szintén bekapcsolódott egyesületünk. E ritka, fokozottan védett mérgeskígyó hajdani ausztriai és romániai élőhelyeiről napjainkra kipusztult, így ma már csak hazánk területén él, s állományai itt is drasztikusan lecsökkentek. A rákosi viperát teljes kipusztulás veszélye fenyegeti. Magyarországi előfordulásainak egyike a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság területén található. A kutatások célja az alfaj védelmét elősegítő adatok gyűjtése, mint az ismeretlen élőhelyek felderítése, az ismert állományok nagyságának, populáció-biológiai jellemzőinek feltárása, valamint az élőhelyek természetvédelmi kezelésének kidolgozása.

Az Őrség Nemzeti Parkban zajló NBmR munkájába szintén részt vesznek egyesületünk tagjai, s immár negyedik éve gyűjtenek adatokat az Őrség és a Vendvidék területén. A Szakonyfalu, Szentgotthárd-Máriaújfalu és Szalafő községek határában kijelölt mintavételi területeken, elsősorban az Alpokalja jellegzetes kétélűinek – alpesi götte (*Triturus alpestris*), foltos szalamandra (*Salamandra salamandra*), alpesi tarajosgötte (*Triturus carnifex*), sárgahasú unka (*Bombina variegata*) és a gyepi béka (*Rana temporaria*) – állományainak nyomonkövetése folyik.

Az elkövetkező években nagyobb hangsúly kell fektetni a megye keleti felének herpetológiai feltárására, és a tömördi Nagy-tó monitoring vizsgálatára, amelyben reményeink szerint tagtársaink is aktívan bekapcsolódnak.

Biológiai monitorozás az Őrségi gázmezők területén, 1997-2002 Talajlakó pókok (Araneae) vizsgálata, 1999-2002

Kovács Péter - Szinetár Csaba

Berzsenyi Dániel Főiskola, Állattani Tanszék, 9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4.
e-mail: kovacsp.@freemail.hu; szcsaba@bdtf.hu;

P. Kovács – Cs. Szinetár: Biological Monitoring in the Area of the Őrség's Natural Gas Fields (1997-2002) Survey on the Ground-Dwelling Spiders (Araneae), 1999-2002

The MOL Rt has formulated its demand for the Őrség natural gas field exploitation already explored by drilling. Works commenced in 1997, ending in 1999. The impact study poses a number of limitations and nature protection measures in the protected and valuable areas to the building works. Even with these limitations, the investment caused the disturbance of several valuable areas. The wildlife monitoring objective was to assess the damages caused by the investment and to track the changes of the flora and fauna as well as the regenerative processes.

A MOL RT az 1990-es évek elején fogalmazta meg azt az igényét, hogy a már korábban fúrásokkal feltárt Őrségi gázmezőt művelésbe vegye. Ez konkrétan az Őriszentpéter-Bajánsenye-Kercaszomor térségében lévő kutak kitermelésének megindítását jelentette. A munkálatok 1997-ben kezdődtek el és 1999-ben értek véget. Az építéssel kapcsolatban a védett és környezetileg értékes területeken a beruházást megelőző hatástanulmány számos korlátozást, természetkímélő eljárást írt elő. A beruházás így is több értékes terület bolygatását vonta maga után. A munkálatok idején, illetve az azokat követő két évben összehangolt botanikai és zoológiai vizsgálatok történtek a hatásterületen. Az élővilág monitorozásának az volt

a célja, hogy felmérje a beruházás létesítése során keletkező természeti károkat, és figyelemmel kísérje az állat- és növényvilág változásait és regenerációs folyamatait. Az előzetes hatástanulmány elkészítését, valamint az 1997-től zajló monitorozási munkálatokat dr. Seregélyes Tibor irányította. A zoológiai munkacsoport 1997-ben megkezdett monitorozási vizsgálatai a Bajánsenye–Őriszentpéter gáztermelő létesítmények, valamint a Bajánsenye–Ortaháza–Pusztaderics közötti gázvezetékek területén zajlottak. Ennek keretében végeztünk talajzoológiai vizsgálatokat a Baján 1-es kútkörzetben, valamint a G1-es gázgyűjtőnél. A gázgyűjtőnél gyertyános-tölgyesben, a Baján-1-es kútkörzet esetében pedig, egyrészt bükkösben, másrészt a B1 kút gázvezetékének nyomvonalán kialakult nyiladékon üzemeltek a talajcsapdák. A három mintavételi helyen 7-7 Barber-féle csapda üzemelt azonos helyen és azonos időszakokban, 1-1 hónapig májustól júniusig. A három vizsgált területről összesen 85 pókfaj került elő. Közülük három faj a magyar faunára nézve új adattal szolgált. *Palliduphantes allutacius* (Simon 1884); *Panamomops affinis* (Miller&Kratochvíl 1939); *Comaroma simoni* (Bertkau, 1889). A két első vitorlaspók (Linyphiidae) faj e vizsgálattal egy időben szintén előkerült a Tömördi Madárvárta közelében végzett vizsgálatok során is. Mindkét faj tipikus erdei avarlakó pók. A tömördi és az őrségi adataik alapján feltételezhető, hogy Nyugat-Magyarországon általánosan elterjedtek. A *Comaroma simoni* tipikus élőhelyei a bükkösök, de a konkrét vizsgálati eredményeink azt mutatják, hogy az üde növényzetű nyiladékokon a fás vegetáció hiányában is jellemző lehet a faj előfordulása. A beruházás befejezését követően a mintavételi helyeken 2001-ig a fajszám növekedését tapasztaltuk. A pókok relatív denzitása a két erdős területen szintén folyamatos növekedést mutatott, míg a nyiladék esetében ez folyamatosan csökkent. A nyiladékon végbemenő szukcessziós változásokat jól jelezte a pókfauna is. A nyers talajfelszínen néhány év alatt egy üde növényzetű szittyós társulás alakult ki. Az első három évben a vitorlaspók családjaiból került ki a legtöbb faj. A vegetáció zárulásával párhuzamosan a farkaspók váltak dominánssá. A kezdeti szukcessziós stádiumot jól jelezték azok a tágtúrású, nyílt élőhelyekre jellemző kis testű fajok, melyek az egyéves szántóföldi kultúrákban is tömegesek. A vezetékek fektetésével együtt járt a vízzáró, mélyebb talajrétegek felszínre kerülése. Ez jellegzetesen megváltoztatta a talaj vízgazdálkodását. Ezzel magyarázható, hogy a bükkös helyén kialakult nyiladékon tipikus nagy nedvesség igényű fajok jelentek meg, mind a növények, mind, pedig a talajlakó állatok körében.

A területről előkerült domináns fajok a 1. táblázatban találhatóak. Két további faj érdemel említést. A *Theridion instabile* (O.P.-Cambridge) tipikus vízkedvelő faj, ez idáig csupán Gyékényesről, valamint a Szőcei-lápról volt ismert Magyarországról. A *Gongylidiellum latebricola* (O.P. - Cambridge, 1871) szintén ritka, vizes élőhelyekre jellemző pókfaj. Korábban a Batyki-lápréten fogták. A pókok vizsgálatának eredményei egyrészt reprezentálják az élőhelyek beruházási munkálatok befejezését követő folyamatos regenerálódását (a vizsgált erdők talajfelszíni faunája), valamint beruházás következtében bekövetkező változásokat (a nyiladékra jellemző új életközösség kialakulása).

1. táblázat Az Őrségi gázmező vizsgált élőhelyeinek domináns pókfajai

Lelőhely	Taxon	Bolygatás érzékenység
Baján1-es nyiladék	<i>Bathyphantes gracilis</i> (Blackwall, 1841)	R
Baján1-es nyiladék	<i>Gongylidiellum latebricola</i> (O. P. Cambridge, 1871)	R
Baján1-es nyiladék	<i>Oedothorax apicatus</i> (Blackwall, 1850)	E
Baján1-es nyiladék	<i>Pardosa amentata</i> (Clerck, 1757)	E
G1 gázgyűjtő	<i>Palliduphantes alutacius</i> (Simon 1884)	R
G1 gázgyűjtő	<i>Panamomops affinis</i> Miller & Kratochvíl, 1939	RI
G1 gázgyűjtő	<i>Microneta viaria</i> (Blackwall, 1841)	R
G1 gázgyűjtő	<i>Pardosa alacris</i> (C.L. Koch, 1833)	R
G1 gázgyűjtő	<i>Drassyllus villicus</i> (Thorell, 1857)	RI
Baján1-es gázkút	<i>Panamomops affinis</i> Miller & Kratochvíl, 1939	RI
Baján1-es gázkút	<i>Pardosa alacris</i> (C.L. Koch, 1833)	R
Baján1-es gázkút	<i>Apostenus fuscus</i> Westring, 1851	R

Jelmagyarázat: Bolygatás érzékenység típus, Buchar (1992) nyomán részben módosítva

RI – természetes élőhelyekre jellemző, bolygatást csak kismértékben elviselő fajok.

R – természetes és másodlagos élőhelyekre egyaránt jellemző, közepesen zavarást tűrő fajok.

E – bolygatást jól tűrő fajok, melyek túlnyomórészt, vagy kizárólagosan másodlagos élőhelyekre (szántóföldekre, urbanizált területekre) jellemzőek.

A kövi rák (*Austropotamobius torrentium*) előfordulása a Kőszegi-hegységben

Illés Péter

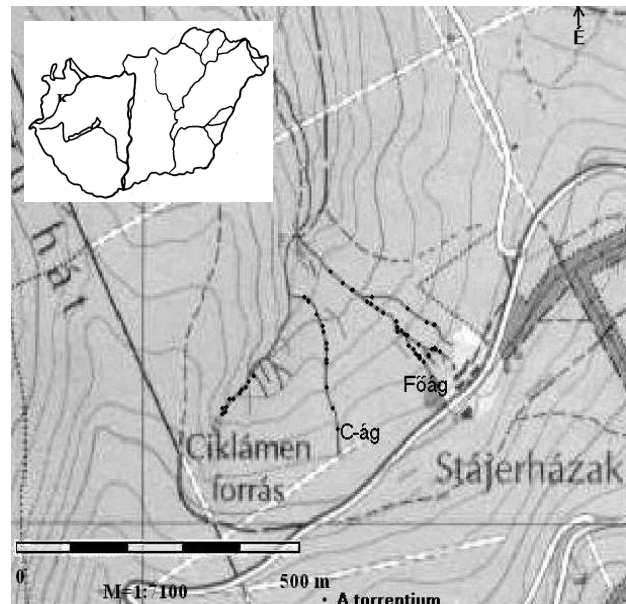
9730. Kőszeg, Károlyi M. u. 1., e-mail: selliretep@freemail.hu

P. Illés: Occurrences of Stone Crayfish (*Austropotamobius torrentium*) in the Kőszeg Mountains

Among our indigenous crayfish species, the stone crayfish (*Austropotamobius torrentium*) is considered to be the rarest species. Its habitats include primarily the higher streams of the mountain and hill areas. Hungarian occurrences were reported from the Börzsöny, Pilis, Visegrád and Bakony Mountains and, for a decade, its presence is known in the Kőszeg Mountains as well. There were no data on the stone crayfish from Vas County until Tamás Oszvald called the attention to this fact in 1994. The essay provides data on stone crayfish occurrences in the Kőszeg Mountains.

Óshonos tízlábú (*Decapoda*) rákjaink közül a kövi rák (*Austropotamobius torrentium*) a legritkábbnak tartott faj. Elsősorban a hegy- és dombvidékek magasabban fekvő patakjainak lakója. Magyarországon a Börzsöny, a Pilis, a Visegrádi-hegység, a Bakony területéről vannak előfordulási adatai, és éppen egy évtizede a Kőszegi-hegységben is ismert a jelenléte.

Vas megyéből eddig nem volt adat a kövi rák előfordulásáról. A rákok jelenlétére egy természetbarát, Oszvald Tamás hívta fel a figyelmet 1994-ben. A 19. században a hegységbe telepített Stájer-erdészek talán nem is sejtették, milyen kincs él a kristálytisza vizű patakban. A Stájer-házaknál több forrás is ered, némelyikük csak időszakos. Közülük a „főág” forrása (a házak közvetlen közelében lévő) kiépített, a másik nagyobb ágot a Ciklámen-forrás táplálja. A patakok Ausztria területén a Vogelsangbach patakba, majd Hammernél a Güns (Gyöngyös)-patakba torkollnak. Kövi rákot eddig a Stájer-házaknál eredő patakban (a továbbiakban „főág”) és ennek mellékágaiban, a Ciklámen-forrás

1. ábra: A kövi rák (*Austropotamobius torrentium*) lelőhelye a Kőszegi-hegységben (a 2001. július 20-án végzett felmérés alapján)

patakjában, valamint a kettő közötti kisvízfolyásokban találtam. A lelőhelyek a 470 és 540 m-es tengerszint feletti magasságok közé esnek. A terület uralkodó növény-társulása a mészkerülő bükkös. A vízfolyásokat égeres kíséri, itt-ott kőrissel elegyedve. A felső, forrás-közeli szakaszon sűrűbb cserjés árnyékolja a vízfelszín, lejjebb gyérebb az aljnövényzet. A meder erősen köves, kavicsos. A patakok átlagos szélessége 40-50 cm, sekély vízűek (vízmélységük átlagosan 3-4 cm), a vízsebességük közepes vagy lassúbb folyású (0,1-0,15 m/s), kémhatásuk semleges vagy kissé savas (pH: 6,5-7). A víz hőmérséklete évszakosan ingadozó. Nyári víz hőmérsékletként a „főág” forrásánál 9 C⁰-ot, attól 50 m-rel lejjebb, az első rák előfordulásánál 12 C⁰-ot, a legutolsó példány előfordulásánál 14-16 C⁰-ot mértem.

A lelőhelyen – mintaterületek kijelölésével – vizsgáltam az egyedsűrűséget, valamint a testméretről is adatokat gyűjtöttem. Az egyes példányok előfordulását az 1. ábrán tüntettem fel (2001. július 20-i adatok). A populációk egyedsűrűségét (denzitását) a következő táblázatban foglalom össze:

A patak neve:	A vizsgált patakszakasz területe (m ²)	A talált egyedek száma (pld.)	Denzitás (pld./m ²)
„Főág”	105	19	0,18
„C-ág”	105	12	0,11
Ciklámen-forrás	46	10	0,22

A rákok keresése – a sekély és többnyire köves medrű kisvízfolyásokban – lépésről lépésre, a kövek emelgetésével, felforgatásával történt. A „főág” és a „C-ág” alsó szakaszán, ezek összefolyása előtt 30 – 50 m-rel már nem találtam rákokat. Itt a meder lépcsőzetes, nagyobb esésű, nagy kőtörlesztések és padkák tagolják. Az alsóbb bővizű, gyorsfolyású és mélyebb (10 – 30 cm mélységű) szakaszokon sem található meg. A kövi rák Stájer-házaknál élő állományai többé-kevésbé elszigeteltek (izoláltak). Az állományváltozásról pontos adataim nincsenek, de úgy tűnik, hogy stabil állomány él a területen. A hegység más kisvízfolyásában nem találtam kövi rákot. Ennek ellenére a hegységben (beleértve az osztrák oldalt is) más kisvízfolyások felsőbb folyásánál számítani lehet a faj további előfordulására.

A kövi rák testméretei 44 mért példány adatai alapján a következők: teljes testhossz (a rostrum csúcsától a telson végéig) átlaga: 47,23 (± 21,15) mm; legkisebb mért példány 10 mm, legnagyobb 80 mm; a hátpajzs (carapax) átlagos

hossza (a rostrum csúcsától a potrohig) 24,6 ($\pm$ 10,27) mm. A petét hordozó nőstényeken átlagosan 30-50 db. petét számoltam. A legtöbb rákon megfigyelhetők voltak élősködők (pl. *Branchiobdella* sp.).

A Kőszegi-hegységet egykor kettészelő vasfüggöny „oltalma” háborítatlanságot jelentett az ottani élővilágnak. Az élőhely –,ami egyébként is a Kőszegi Tájvédelmi Körzet fokozottan védett része- szerencsére távolabb esik a jelentős turistaforgalomtól. A Stájer-házakban működő Erdészeti Múzeum, valamint az Erdei iskola kiránduló-forgalma bizonyos mértékig növeli a terület terhelését. Aggodalomra ad okot, hogy a „főág” kiépített forrása közvetlenül ezen épületek közelében fakad, és ez potenciálisan veszélyforrást (pl. mosogatószer, egyéb vegyszerek) jelent. (Találtam már a forrás környékén műanyag flakont, hígítós üveget is.) A rákpopulációk több ágon való elhelyezkedése kevésbé teszi sérülékennyé az állományt, mert az egyik szakasz kieső állománya a másiktól benépesülhet. Komoly veszélyforrást a rákpestis behurcolása jelenthetné. A „főág” és a „C-ág” vizei az alsó szakaszon nagy esésűek, ami a jelzórák (lásd Cinege 2002/8. száma) mint vektor alulról történő bevándorlását korlátozhatja. A kövi rák az egyedüli védett rákfaj hazánkban (eszmei értéke 10000 Ft), élőhelye fokozott figyelmet érdemel!

A rákok Vas megyei előfordulásáról igen kevés adat áll rendelkezésre. Továbbra is kérem kedves Tagtársaimat, ha bármilyen tízlábú rákfaj előfordulásáról tudnak, kérem, értesítsenek!

Változások a tömördi Nagy-tó környékének vegetációjában, 2004

Keszei Balázs

9730 Kőszeg, Hunyadi u. 10.

e-mail: keszei@server.jurisich-koszeg.sulinet.hu

B. Keszei: Changes in the Vegetation of the Nagy Lake at Tömörd, 2004

Unlike in the previous years, the first half of year 2004 brought above-average rainfall to the Western Transdanubia especially when compared to the relatively dry last 6-8 years. This fact caused interesting changes in the vegetation. New species have appeared and the borders of the vegetation units have also changed. Some associations even disappeared. These present observations are based on the data included in essays of B. Keszei – N. Bauer (1999): Flora of the Great-Lake and its Surrounds at Tömörd – Vasi Szemle, 53(1):97-110 and B. Keszei (2002): Additions and New Data to the Nagy Lake at Tömörd – Cinege, (7): 46-50.

A korábbi évektől eltérően a 2004. év első feléve az átlagosnál több csapadékot hozott a Nyugat-Dunántúlra. Ez a tény különösen érdekes átalakulásokat eredményezett az egyesületei terület növényzetében. A változások azért nevezhetők így, mert a korábbi 6-8 év – sőt az idei nyárutó és ősze is – az átlagosnál szárazabb volt. Ezért aztán elmondható, hogy az 1998-as vegetációtérképezés óta – ha nem is gyökeresen – de átstrukturálódott a tömördi Nagy tó környékének vegetációja. Nem csak új fajok jelentek meg virágos flóralistában (melyeket később részletezek), hanem az egyes vegetációs egységek határai is lényegesen megváltoztak. Bizonyos asszociációk a korábbi élőhelyeikről teljesen el is tűntek.

Észrevételeimet a *KESZEI B. - BAUER N. (1999): A tömördi Nagy-tó és környékének növényvilága – Vasi Szemle, 53(1):97-110* és *KESZEI B. (2002): Kiegészítések és újabb adatok a tömördi Nagy tó növényvilágának ismeretéhez – Cinege, (7): 46-50* címmel készült dolgozatokban leírtakat alapul véve rögzítem most.

Vegetáció

Glycerietum maximae HUECK 31

Harmatkásás

1998-ban – illetve az irodalmi adatok alapján korábban is – a Nagy-tó környékének meghatározó társulása. Fajszegény, a vízi harmatkása (*Glyceria maxima*) által dominált asszociáció. A névadó faj borítása 90% vagy 90% feletti. A száraz évek során a társulás visszahúzódott az alacsonyabb térszínek irányába, a harmatkása vegetatív maradt, jellemző magassága mindössze 40-50 cm, a várható 120-150 cm helyett. A cönózis szárazon maradt területein a keresztlapu (*Erechtites hieraciifolia*) jelent meg és vált uralkodóvá. A 2004. év első felévének csapadékviszonyai visszaállították az eredeti állapotot, igaz a harmatkásás társulás

összterülete így is kicsit kisebb az 1998-as helyzeténél. Igazán pozitív változás, hogy a megemelkedett vízmagasság hatására a keresztlapu sikertelenül csírázott és a szintén a korábbi száraz periódusban megjelent magas aranyvessző (*Solidago gigantea*) egyedei pusztulni kezdtek. A *Glyceria maxima* idén szinte az egész borítási területén szépen virágzott.

A Kis-tó medencéjében – annak ellenére, hogy a vízborítás még július végén is csízmában is járhatatlanná tette a területet – a tárgyalt növényállomány nagysága csökkent. Mindössze kb. 20-30 m² az a terület amely harmatkásás társulásként írható le. Mindenképpen említendő azonban, hogy itt is virágzik és embermagasságú a vízi harmatkása.

Carici-Typhoidetum Soó 71

Pántlikafüves

A Nagy-tavat övezetesen körülölelő pántlikafüves nagy részét ma a magas aranyvessző (*Solidago gigantea*) szinte homogén állománya uralja. A *Carici-Typhoidetum* típusos megjelenésében visszahúzódott illetve eltűnt. Valamikori területét úgy kell most elképzelni – antopomorf módon –, mintha a magas aranyvessző és a siskanádtippan (*Calamagrostis epigeios*) osztotta volna fel egymás között. Az előbbi a nedvesebb, míg az utóbbi a szárazabb felszíneken hódít. Csak szálanként fordul elő a pántlikafű, illetve néhány sásfaj élő egyede (*Carex acutiformis*, *Carex vesicaria*, *Carex elata*). Bár e fenti tulajdonságok miatt a termőhelynek megfelelően mozaikolnak egymással az említett terjeszkedő fajok, mégis a Nagy-tó északi peremén az aranyvessző, a déli területeken inkább a siskanád borítása a jelentősebb. Gyászos megjelenésűek a korábbi, jó vízellátottság idején ide telepedett sárganőszirom (*Iris pseudacorus*) senyvedő polikormjai.

A Kis tó területén nem ilyen élesek a kedvezőtlen változások. Bár a száraz években a pántlikafüves társulásban a pántlikafű (*Phalaroides (Baldingera) arundinacea*) jelentős területeket veszített, főképpen a siskanád előretörése miatt, a cönózis nem veszítette el jellemző szerkezetét, így idén a megfelelő vízellátás visszanyerésekor, csak csekély veszteséggel jó természetességi állapotban jelent meg.

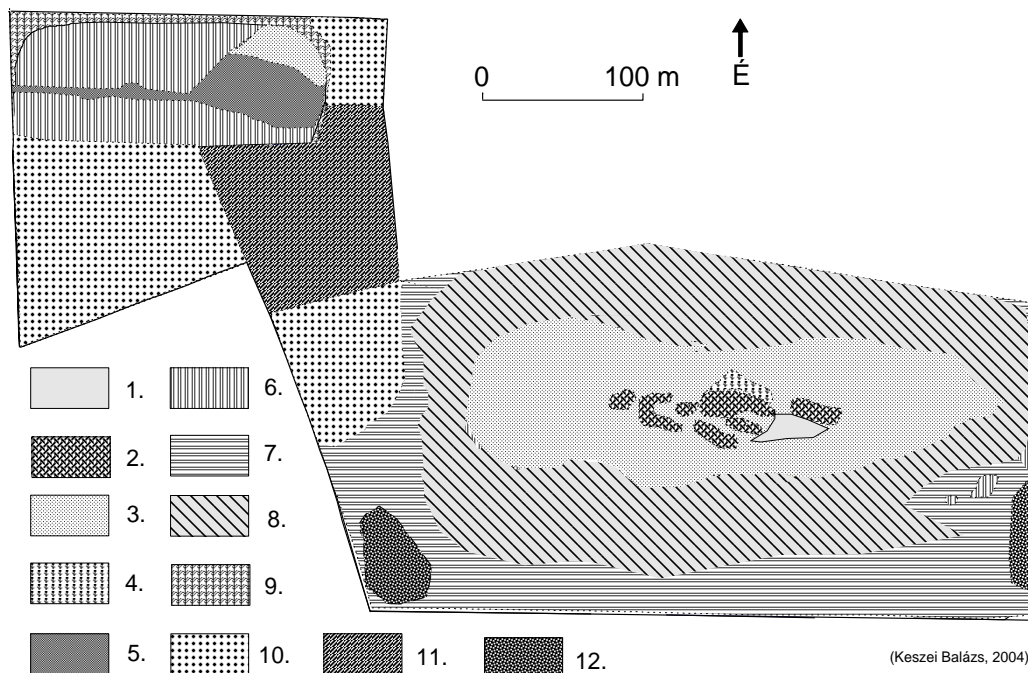
A tó medencéjét a környező mezőgazdasági területek felől érkező kedvezőtlen környezeti hatásoktól védőövezetként – mintegy pufferzónaként – egy heterogén, gyepsáv választja el. A siskanádtippan ebben a zónában korábban is jelen volt, de most, hogy a pántlikafüves társulás gyakorlatilag eltűnt a gyepsáv területének egy része – a siskanádtippanos területei – is az elgyomosodott gyűrűhöz

sorolandók. Így azonban a korábbi állapotban értelmezett pufferzóna is keskenyedett az utóbbi években.

A töviskes (*Pruno spinosae-Crataegetum*) és hegyi szárazrét (*Anthoxantho-Agrostietum*) mozaikjaként jellemzett területeken egyértelműen a cserjék törnek előre, a megmaradó gyepterületek egyes részein pedig szintén a siskanád telepedik meg és „bioradirként” törli az eredeti vegetációt.

A tömördi Nagy-tó és környékének aktuális élőhelytérképe

1. ábra 1: nyílt vízfelület, 2: fűzláp-jellegű bokorfüzes, 3: harmatkásás, 4: széleslevelű gyékényes, 5: hólyagossásos, 6: pántlikafüves, 7: heterogén, gyomos gyepsáv, 8: elgyomosodott pántlikafüves, 9: dunántúli mocsárrét siskanádtippanggal, 10: töviskes - hegyi szárazrét mozaik, 11: akác, 12: gyalogbodzás gyomtársulás

Az egyéb vegetációs egységek változásai

Az edényes flóra változásai

A vizsgálatok során az egyesületi területen korábban rögzített és többször aktualizált fajlista mostani kiegészítéseként az alábbi fajok kerültek elő:

Pocsolyaláttonya (*Elatine alsinastrum*)

Korábbi traktorkeréknymok, vízzel feltöltődött medencéiben jelet meg kb. 10 m²-es borítással. A látvány családja a hazánk legkevésbé ismert növénycsaládjai

közé tartozik. Csak nedves években, megfelelő vízellátottság esetén jelennek meg és gyorsan el is tűnnek termőhelyeikről. MOLNÁR V. ATTILA MARGITTAI ANTAL (1880-1939), munkácsi középiskolai matematikatanárt idézve flóránk üstököseinek nevez a látonyák nemzetségének fajait. Közülük a legnagyobb méretű és a leggyakoribb is a pocsolyalátonya. Hajtása 2-10 cm (néha ennél is hosszabb), legfeljebb a tövén elágazó. Örvösen álló levelei minden rokonától megkülönböztetik. A levelek száma örvönként 3-18 között változik. A vízi alakokon és a víz alatti hajtásrészleteken 8-18 vékony, szálas levél fejlődik, a levegőn lévő hajtásrészleteken és a szárazföldi alakokon 3-5, tojásdad vagy lándzsás levelet találunk. A virágok a levegőn lévő levelek hónaljában, magányosan nőnek, négytagúak. A szirmai zöldefehérek.

Előfordulása Magyarországon szórványos, inkább az alföldi területeken fordul elő. Védett növény (eszmei értéke 2.000 Ft)

Tócsahúr (*Peplis portula*)

A pocsolyalátonyás „gyepek” közé ékelődve került elő, szintén nedves talajfelszíneken. Egyéves, ritkán áttelelő, 2-50 cm hosszú, kopasz, a csomóknál legyökerező szárú, lefekvő vagy felemelkedő vízi-mocsári növény. Szára négyszögletes. Visszás-tojásdad, nyeles levelei átellenesek, 6-22 mm hosszúak és 2-10 mm szélesek, 2 árszerű pálhalevéllal. A virágok rendszerint magányosan ülnek a levelek hónaljában, hat-, ritkábban öttagúak. A külső csészefogak árformák, hegyük mirigyesen megvastagodott. A csészefogak 0,7-1 mm hosszúak. A szíromlevelek rózsaszínűek vagy fehérek, aprók vagy majdnem teljesen hiányoznak. Nálunk szórványosan fordul elő az egész országban tavak, tócsák partján, sekély vizek szélén, ártereken, sziki mocsaras helyeken, laposokon és nedves szántó. Nem gyakori faj.

Alacsony füzény (*Lythrum hyssopifolia*)

Nedves szántókon, azok peremterületein 2004 első félévében gyakorivá vált. Tömördön szinte minden pocsolyában megjelent, bár korábban nem ismertük a területről. Egyéves, 5 - 60 cm hosszú, felálló vagy heverő szárú ágas, rendszerint csak 10-15 cm magas, szürke növény. Levelei szórt állásúak, 5-30 mm hosszúak, 1-7 mm szélesek, lándzsásak vagy szálasak, változók, tövükön hirtelen keskenyedők, ülők vagy igen rövidnyelűek. Az apróvirágok rendszerint magányosan ülnek a levelek hónaljában. Virága tövében 2 apró, majdnem fonalas előlevélke foglal helyet. A hat szíromlevele sötétibolya színű.

Varangyszittyó (*Juncus bufonius*)

FARKAS JULIANNA 1986-os munkájában előfordul, azóta nem került elő.

Fülemüleszittyó (*Juncus articulatus*)

Keréknyomokban, hosszabb ideig nedves felszíneken található növény.

Édeslevelű csűdfű (*Astragalus glycyphyllos*)

A Nagy-tavat körül ölelő gyomos gypsávként elkülönített területen él néhány tő. FARKAS JULIANNA 1986-os munkájában szerepelt utolján.

Gumós kötőrőfű (*Saxifraga bulbifera*) – Vas megyében nem ritka növény, az egyesületi területről azonban nem került még szem elé (ined. DR. SZINETÁR CSABA).

Kardos madársisak (*Cephalanthera longifolia*)

A cserjés mozaik területén két példányát találták meg hallgatók a 2004. évi BDF ökológia terepgyakorlat során. Az MME régi tagjai korábbról ismerik a faj itteni előfordulását, de a flóralistára ezidáig nem került fel. Védett növény, eszmei értéke 5.000 Ft.

KRÓNIKA

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület VI. Tudományos Ülése, Debrecen

Gyurácz József

Berzsenyi Dániel Főiskola, Állattani Tanszék, 9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4.
e-mail: gyjozsi@deimos.bdtf.hu

J. Gyurácz: 6.th Scientific Meeting of the MME (BirdLife Hungary)

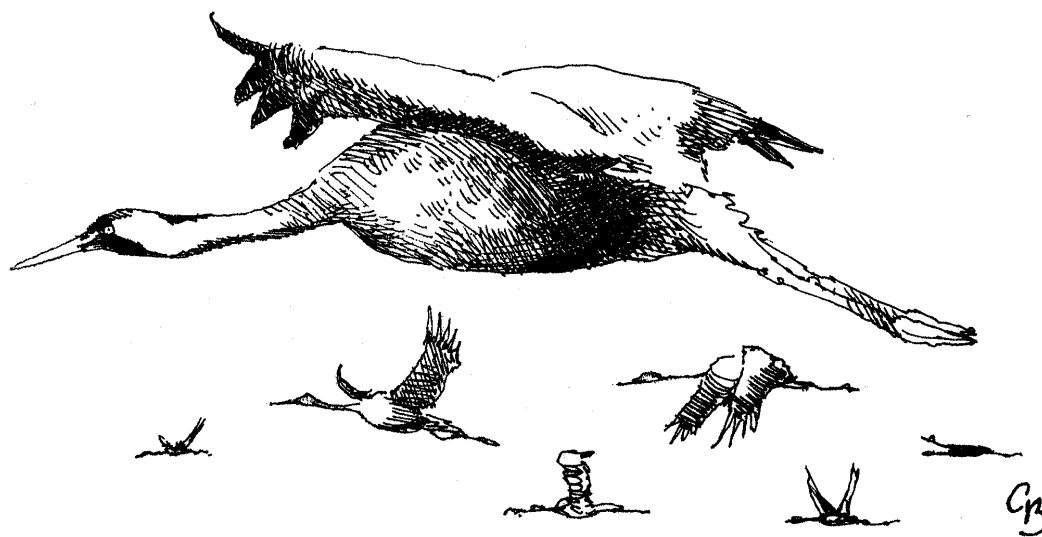
The MME had organised its first scientific meeting in 1982, at Sopron, with the intention to provide forum for the Hungarian ornithologists and bird protection experts. The conference provided opportunity to present the most recent research results and experiences concerning bird protection. This first meeting has been followed in every four year by other meetings at Szeged, Szombathely, Nyíregyháza and Budapest. Lectures delivered by these occasions are included in conference volumes and the result of several studies has been incorporated into the book of "Birds of Hungary". The scientific tradition has not been discontinued and this year, the conference has been organised in Debrecen, between October 29-31, 2004, with over 100 participants. The conference has been rendered even more interesting by the migration of cranes at Hortobágy.

A Magyar Madártani Egyesület első tudományos ülését 1982-ben rendezte meg Sopronban azzal a céllal, hogy fórumot biztosítson a hazai ornitológusok, madárvédelemmel foglalkozó szakemberek számára. A konferencia lehetőséget biztosított a legújabb kutatási eredmények bemutatására, a madárvédelemmel kapcsolatos tapasztalatok megvitatására. Az első találkozót négyévenként követte a többi tanácskozás Szegeden, Szombathelyen, Nyíregyházán és Budapesten. Valamennyi ülésen elhangzott előadások anyaga a konferencia kötetekben olvasható és közülük számos tanulmány eredménye beépült a Magyarország madarai (Haraszthy szerk. 1998) című, hazánk teljes madárfaunáját bemutató könyv tartalmába. A tudományos hagyomány idén sem szakadt meg, Debrecenben 2004. október 29-31-én több mint 100 fő részvételével megrendezésre került a hatodik tudományos ülés, melyet a MME Hajdú-Bihari Helyi Csoportja és a Debreceni Tudományegyetem Agrártudományi Centruma szervezett. A szervezőmunka nagy részét Szakál László és dr. Juhász Lajos végezte, munkájukat dicséret és köszönet illeti. A debreceni találkozót Haraszthy László a KvVM helyettes államtitkára nyitotta meg, majd a plenáris előadások következtek, melyek között Prof. dr. Varga Zoltán egyetemi tanár a NATURA 2000 hálózatról, dr. Szép Tibor a Mindennapi Madaraink Monitoring program eredményeiről, Juhász Lajos a természetvédelmi mérnökök képzéséről tartott előadást, dr. Liker András pedig az Ornis Hungarica folyóiratot mutatta be. Ezt követően két szekcióban 74 előadás hangzott el, melyek felölelték a

madarak teljes élelciklusát (költés, vonulás, vedlés, telelés) és a gyakorlati madárvédelem problémáit is. A szekcióüléseken elnököltek: dr. Báldi András, dr. Csörgő Tibor, Demeter Iván, dr. Endes Mihály, Firmánszky Gábor, dr. Gyurác József, Gyüre Péter, Juhász Lajos, dr. Lengyel Szabolcs.

Vas megyei szerzőktől két poszter került bemutatásra: Barbácsy Zoltán: Fehér gólya (*Ciconia ciconia*) védelem Vas megyében, Horváth Ildikó – Németh Csaba: Sérült ragadozómadarak mentése és repatriálása a kőszegi Chernel-kertben, illetve három előadás hangzott el: Gyurác József: A szélerőművek alkalmazása és a madárpopulációkra gyakorolt hatásuk monitorozásának lehetőségei, Gyurác József – Bánhidi Péter – Gyimóthy Zsuzsa: A vörösbegy (*Erithacus rubecula*) vonuló populációinak élőhely-választása és vonulásdinamikája az őszi vonulási időszakban, Mátrai Norbert – Gyurác József – Bank László: A nádi tücsökmadár (*Locustella luscinioides*) vonulásának dinamikája, zsírraktározása és szárnymorfológiai jellemzői az őszi vonulási időszakban.

A konferenciát a hortobágyi daruvonulás megfigyelése tette színesebbé.

Daru (*Grus grus*)

TERMÉSZETVÉDELMI NEVELÉS

Madarak és Fák Napja országos verseny területi fordulója, Szombathely, 2004

Kelemen Tibor

9700 Szombathely, Gothard Jenő Általános Iskola

T. Kelemen: Regional Lap of the Day of Birds and Trees National Competition

This is the eighth year in which we have organised the regional lap of the Day of Birds and Trees National Competition, on March 26, at the "Gothard Jenő" Secondary School. Participants are more and more prepared and the competition is getting harder and harder by each year. In this year, ten teams were competing. Written tests, bird song identification tests, bird identification from slides, practical knowledge on bird protection, were the main topics of the competition. Prizes were offered by the Órség National Park Directorate, the "Chernel István" Ornithological and Nature Conservation Society as well as the "Gothard Jenő" Secondary School.

A Madarak és Fák Napja országos verseny területi fordulóját 1997 óta, idén nyolcadik alkalommal, 2004. március 26-án rendeztük meg a Gothard Jenő Általános Iskolában. Az előző évek visszatérő csapatainak köszönhetően egyre erősebb a mezőny, jól felkészültek a versenyzők, ami a rendezvény színvonalát emeli. Ebben az évben tíz csapat vett részt a megmérettetésen, ebből egy csapat a madarász sulisok versenyen kívül indultak, mivel még nem érték el a kiírásban előírt korhatárt. A csapatoknak 9 óráig kellett megérkezniük, a verseny helyszínére. A megnyitón Andor Ottó igazgató úr köszöntötte a megjelenteket, illetve dr. Gyurácz József, a Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület elnöke intézett biztató szavakat a versenyzők felé, valamint hangsúlyozta az esemény jelentőségét. Ezután a három fős csapatok egy 150 pontos tesztlapot töltöttek ki, ami egyben az első forduló volt. Hagyományosan madárhang ismerettel folytatódott a második forduló, ahol a felkészüléshez megadott húsz madárhang közül szerepelt tíz. Ezt madárfajok felismerése diáról követte, ahol 20 képről kellett eldönteni, hogy milyen madarat ábrázol. Végezetül csapatonként, különböző állomásokon kellett számot adniuk, a gyakorlati madárvédelem, fajismeret stb. terén szerzett tudásukról. A két forduló között az iskola egy kis tízóráival kedveskedett a versenyzőknek. Ezután került sor az ünnepélyes eredményhirdetésre. A díjakat az Órségi Nemzeti Park Igazgatósága, a Chernel István MTE, valamint a Gothard Jenő Általános Iskola ajánlotta fel. Az eredmény a következőképpen alakult.

Első helyen végzett a Paragvári úti Általános Iskola Jégmadár nevű csapata Szombathelyről. (151 pont)

Második lett: a Dr. Tolnay Sándor Általános Iskola csapata Gyöngyösfaluról. (150 pont)

Harmadik helyen zárta a versenyt, a Paragvári úti Általános Iskola Rozsdafarkúak nyáron nevű csapata. (141 pont)

A területi forduló első két helyezettje jutott tovább az országos döntőre, melyet május 14-16-án rendeztek Dombóváron. Itt a Paragvári úti Általános Iskola csapata a kilencedik, a gyöngyösfalui csapat a 13. helyen végzett.

Ezúton is gratulálunk nekik!

Madáretetőm madarai gyermekrajz pályázat 2004-ben

Lőrincz Csilla

9700 Szombathely, Széll K.u.51.

Cs. Lőrincz: 'Birds of my Feeding Table', Children's Competition

The paintings, drawings compositions and poems the children sent in this year were very valuable reflecting the joy the theme gave to the kids. The best (listed in the article) were awarded on the Day of Birds and Trees.

Több éves hagyomány szerint idén is kiírásra került a „Madáretetőm madarai” pályázat, melyet az MMIK-val közösen hirdettünk meg a megye általános iskoláinak és óvodáinak. A gyermekek pályázhattak fogalmazásokkal, különböző technikákkal készült képekkel. Egyre több iskola óvoda küld értékes munkákat nem csak Szombathelyről, hanem a megye különböző területéről. Szép fogalmazások születtek a téli madáretetés élményeiről fűszerezve saját kis költeményekkel, grafikákkal fényképekkel. A legtöbben azonban rajzokkal és a különböző technikákkal készült képekkel pályáztak. A legszebb munkák kiállításra kerültek az MMIK aulájában, ahol a díjkiosztó ünnepség alkalmával nyitottuk meg a tárlatot. Az ünnepélyes díjátadást mindig május 10-re a Madarak és Fák Napjára tesszük, mivel e nap aktualitást ad rendezvényünknek.

A pályázatok kiértékelése előtt az oladi óvodások színvonalas műsorral, gyermekjáték összeállítással kedveskedtek a meghívott vendégeknek. Ezután került sor a díjátadásra. A sikeres pályázók értékes könyveket, kiadványokat, jutalomtáborozást nyertek egyesületünktől. Külön értékeltük a legtöbb munkát

beküldött intézményeket, majd az egyéni pályázókat díjaztuk. Intézmények közül jutalomban részesült:

- Reguly Antal Általános Iskola Szombathely
- Kardos László Általános Iskola Vasvár
- Ostffyasszonyfai Általános Iskola
- Olcsai-Kis Zoltán Általános Iskola Körmend
- Paragvári Általános Iskola Szombathely
- Kemensmihályfai Általános Iskola
- Szűrcsapó Óvoda Szombathely (Csiperke csoport)
- Mocorgó Óvoda Szombathely
- Gagarin (Mesevár) Óvoda Szombathely
- Jánosházai Óvoda
- Maros úti Óvoda Szombathely
- Csöngei Óvoda

Egyéni rajzkategóriás díjazottak

- Piri Melinda Püspökmolnári
- Kelemen Klaudia Ostffyasszonyfa
- Németh Barbara Reguly Antal Általános iskola
- Zsolnai Alexandra Reguly Antal Általános iskola
- Nagy Zsuzsanna Mocorgó Óvoda
- Szatmári Júlia Mesevár Óvoda

Egyéni fogalmazás és rajz kategória

- Schmideliuss Mónika Ostffyasszonyfa
- Szakács Flóra Ostffyasszonyfa
- Kosik Nikolett Szőce, Nadasdy Általános Iskola
- Horváth Viktória, Grúz Kitti, Matyók Eszter Olcsai-Kis Zoltán Általános Iskola Körmend
- Niklai András, Laurenczki Tibor, Kiss Ádám Paragvári Általános Iskola Szombathely

Egyéni fogalmazás kategória

- Máté Mihály Gyöngyösfalú, Petőfi S. u.5.
- Halász Dorina Gothárd Jenő Általános Iskola Szombathely
- Kovács Lilla Szűrcsapó Óvoda Szombathely

Nyeretesinknek gratulálunk és a továbbiakban is várjuk alkotásaikat!

**A Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület
munkájának támogatói 2004-ben**

Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Környezetvédelmi Alap

Célelőirányzat

Nemzeti Civil Alapprogram Nyugat-Dunántúli Kollégiuma

Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzatának Környezet- és

Természetvédelmi Bizottsága

Berzsenyi Dániel Főiskola, Természettudományi Főiskolai Kar,

Állattani Tanszék

Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság

Magyar Országgyűlés

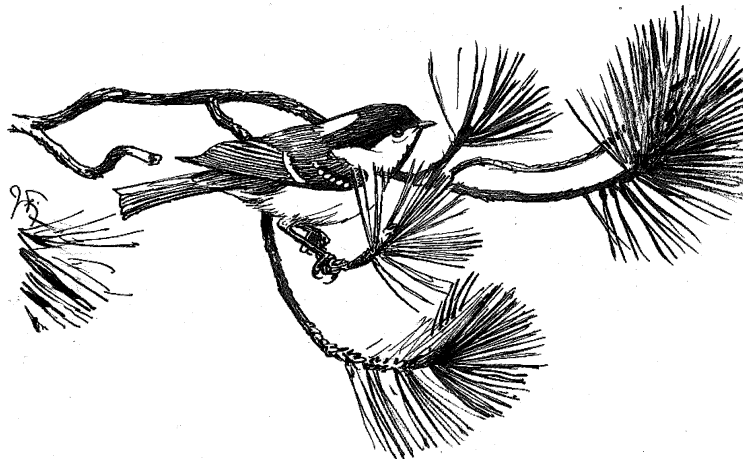
Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság

Tömörd Község Önkormányzata

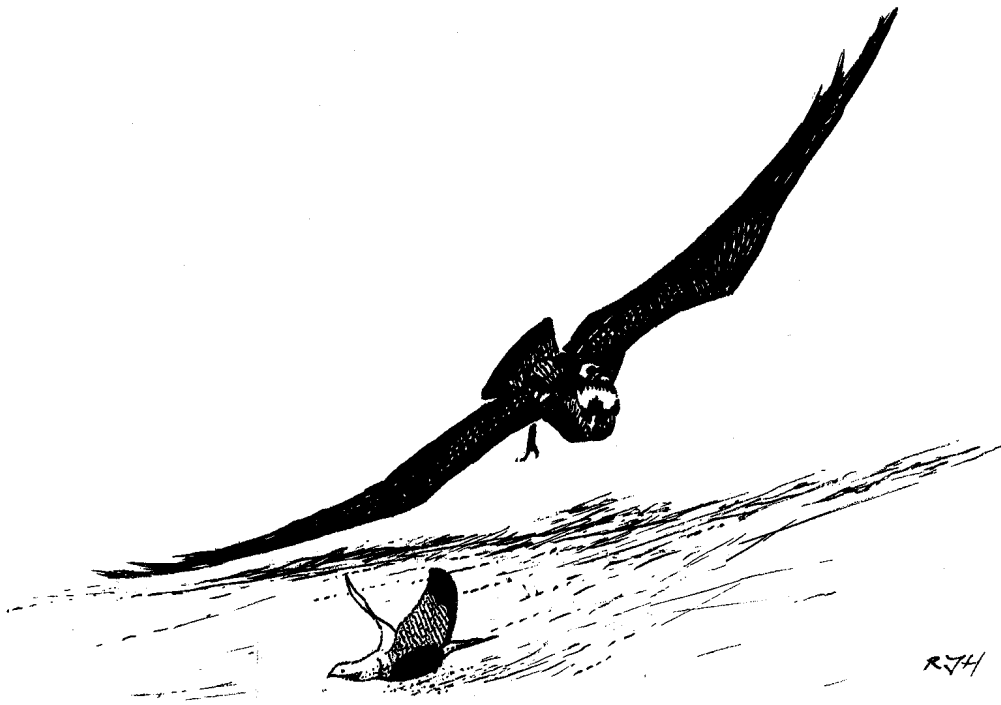
Vas Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ

KÖSZÖNJÜK!

Fenyvescinege (Parus ater)

2005. ÉV A PARLAGI SAS (AQUILA HELIACA) VÉDELMENEK ÉVE

Támogassa az 1%-kal! Adószám: 19001243-2-43

A gyönygbaglyos rajzot Kárpáti László készítette, a többi BirdLife grafika
Az angol nyelvű kivonatokat Bíró Zsolt fordította

Tarka nefelejcs (*Myosotis discolor*) Tömördön (fotó: Keszei B.)

Pocsolyaláttonya (*Elatine alsinastrum*) Tömördön. Előfordulása Magyarországon szórványos.
Védett növény (eszmei értéke 2000 Ft) (fotó: Keszei B.)

Comaroma simoni (Bertkau, 1889) nőstény példánya oldalnézetben. A Magyarország faunájára nézve új pókfaj az Őrségi gázmező zoológiai monitorozása során vált ismertté (fotó: Szinetár Cs.)

A kövi rák (*Austropotamobius torrentium*) Stájer-házaknál élő állományai többé-kevésbé elszigeteltek (fotó: Illés P.)

A rákosi vipera (*Vipera ursinii rakosiensis*) alfaj hansági populációjának monitoring vizsgálatába szintén bekapcsolódott egyesületünk (fotó: Dankovics R.)

Kakukk (*Cuculus canorus*) fióka a füstifecske (*Hirundo rustica*) fészkeben 2004 júliusában Tömördön, dr. Takács Béla portáján. A ritka jelenségről dr. Bánhidi Péter készített részletes leírást, mely az Aquila évkönyv következő számában fog megjelenni (fotó: Bánhidi P.)

Sárgarigó (*Oriolus oriolus*) kifejlett hím példánya Tömördön (fotó: Kiss J.)

Kanalas réce (*Anas clypeata*) kisebb csapatai figyelhetők meg a vasi vizeken a tavaszi vonulási időszakban. Csepregi-tó, 2004. március 19-én (fotó: Gyurácz J.)

A réti fülesbagoly (*Asio flammeus*) gyűrűzött példánya.
Tömörd, 2004. szeptember 06. (fotó: Gyurácz J.)

A réti fülesbagoly (*Asio flammeus*) gyűrűzése. Tömörd, 2004. szeptember 06. Koszorús Péter
(baloldalt), Lenczl Mihály, Szabolcs Alex (fotó: Gyurácz J.)

Bükön a parkoló és a gyalogjáró közelében lévő új fészek alá Barbácsy Zoltán és Gruber Ágnes épített „gólyapelenkát”. Fém szerkezeten duplán kifeszített Raschel hálóból áll az alkatosság, csaknem 20 m² felületen (fotó: Gyurácz J.)

A Tömördi Madárvárta melléképületének építése. Kelemen Tibor (háttal) és Gáspár Gergő. Tömörd, 2004. október (fotó: Gyurácz J.)

Lőrincz Csilla óvónő és a szombathelyi madarász ovisok egy széncinege (*Parus major*) társaságában.
Tömördi Madárvárta, 2004. október (fotó: Gyurácz J.)

A Berzsényi Dániel Főiskola biológia szakos hallgatói talajlakó gerinctelen állatokat határoznak ökológiai vizsgálatokhoz. Ökológia terepgyakorlat, Tömördi Madárvárta, 2004. május (fotó: Gyurácz J.)